

**Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo**

Adrijana Kralj

**Predsodki in stereotipi študentk in študentov Fakultete za socialno
delo v času dodiplomskega študija**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2022

**Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo**

Adrijana Kralj

**Predsodki in stereotipi študentk in študentov Fakultete za socialno
delo v času dodiplomskega študija**

Diplomsko delo

**Mentorica: izr. prof. dr. Mojca Urek
Somentor: Juš Škraban**

Ljubljana, 2022

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem somentorju, Jušu Škrabanu, za vse nasvete, usmeritve in strokovno podporo ter pomoč, hitro odzivnost in za to, da me je v zadnjem hipu sprejel pod svoje okrilje.

Zahvaljujem se tudi doc. dr. Mojci Urek, da je sprejela mentorstvo in mi s tem omogočila pisanje diplomskega dela.

Iskrena hvala tudi dr. Tamari Rape Žiberna za vse nesebične nasvete, usmeritve, hitro odzivnost in podporo.

Iskrena hvala tebi, moja draga mama, to diplomsko delo je posvečeno tebi. Brez tebe tega diplomskega dela ne bi bilo. Hvala, ker si mi v najtežjih trenutkih stala ob strani, me spodbujala in opominjala, zakaj sem si izbrala to pot.

Hvala vama, Sebastijan in mami, da sta mi včasih le priznala, da je pot, ki sem si jo izbrala, prava in da sta mi tako ali drugače stala ob strani in me podpirala v času študija.

Hvala tudi tebi, dragi Anže, ki si me v vseh letih študija podpiral, me spodbujal in me opominjal, da *nič ni nemogoče*. Hvala za potrpežljivost, ljubezen in pomoč v najtežjih trenutkih.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Adrijana Kralj

Naslov naloge: Predsodki in stereotipi študentk in študentov Fakultete za socialno delo v času dodiplomskega študija

Kraj: Ljubljana

Leto: 2022

Št. strani: 67

Št. grafov: 11

Št. tabel: 1

Št. prilog: 2

Št. virov: 56

Mentorica: izr. prof. dr. Mojca Urek

Somentor: Juš Škraban

Povzetek

Predsodki in stereotipi so bili že od nekdaj prisotni v vseh družbah, v zadnjih letih pa so se okrepili in se kažejo predvsem v prikritih oblikah in diskriminacijah, ki jih ni mogoče prepoznati takoj. Oseba je lahko diskriminirana že na podlagi najmanjše značilnosti, ki bi lahko bila drugačna od večinske družbe, zato je v družbi mogoče zaslediti široko paleto diskriminiranih posameznikov, s katerimi se vsakodnevno srečujejo tudi socialni delavci. Predsodki in stereotipi so močno družbeno zakoreninjeni, prenašati in snovati pa se začnejo že znotraj družine, kar kaže na to, da so navadno globoko zakoreninjeni v prepričanjih posameznih oseb, tudi socialnih delavcev. Ravno zaradi tega, ker je socialno delo *pomagajoč* poklic, ki ima posluh za vse ranljive, raznolike in pomoči potrebne posameznike, je pomembno, kakšne vrednote in prepričanja imajo socialni delavci in tudi študenti socialnega dela. Zato sem v svoji diplomski nalogi ugotavljala, ali imajo študenti Fakultete za socialno delo predsodke in stereotipe in do katerih marginaliziranih skupin se ti predsodki in stereotipi kažejo.

Kvantitativna raziskava je bila izvedena na neslučajnostnem vzorcu 103 študentov Fakultete za socialno delo dodiplomskega študija. V njej je sodelovalo 94 (91 %) oseb ženskega spola in 8 (8 %) oseb moškega spola. Ena (1 %) oseba pa se je opredelila kot nebinarna. Podatki so bili pridobljeni s pomočjo spletne ankete.

Med vsemi sodelujočimi študenti je 49 (47,57 %) študentov takih, ki so predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin izkazali na mnenju, 73 (70,87 %) študentov pa je predsodke in stereotipe izkazalo na aktivnostih. Največ predsodkov in stereotipov so študenti izkazali do Romov in odvisnikov, sledijo brezdomci in muslimani. Prav tako je raziskava pokazala, da je več predsodkov in stereotipov prisotnih med nižjimi letniki v primerjavi z višjimi letniki. Prav tako pa so študenti po večini imeli srednje pogoste stike s pripadniki marginaliziranih skupin.

V raziskavi se je na podlagi podatkov pokazala povezava med pogostostjo stikov študentov z marginaliziranimi skupinami in pripravljenostjo študentov na sodelovanje v socialno-delovnem odnosu z njimi. Več stikov, kot so študenti imeli z marginaliziranimi skupinami, bolj so pripravljeni sodelovati z njimi. Na zmanjševanje predsodkov in stereotipov pa je študentom najbolj pripomogla študijska praksa.

V prihodnje se mi zdi smiselno znotraj izobraževanja za socialno delo več poudarka nameniti naslavljanju predsodkov in stereotipov do posameznih marginaliziranih skupin in raznovrstnih tem, kot so etničnost, rasa, kultura, rasizem, pravičnost ter diskriminacija. Potrebne bi bile tudi delavnice, na katerih bi študenti lahko ozavestili svoje predsodke in stereotipe, poleg tega pa bi bilo izrednega pomena, da se v neposrednih stikih soočijo s pripadniki različnih marginaliziranih skupin.

Ključne besede: predsodki, stereotipi, socialno delo, diskriminacija, zmanjševanje predsodkov in stereotipov.

Title: Prejudices and stereotypes of students at the Faculty of Social Work during their undergraduate studies

Abstract

Prejudices and stereotypes have always been present in all societies but in recent years they have intensified and are manifested mainly in covert forms and discrimination that cannot be identified immediately. A person can be discriminated against on the basis of the slightest characteristic, which could be different from the majority of society, so a wide range of discriminated individuals can be found in society, with whom social workers also encounter on a daily basis. Prejudices and stereotypes are strongly socially rooted and begin to be transmitted and formed within the family, which indicates that they are usually deeply rooted in the beliefs of individuals, including social workers. Precisely because social work is a helping profession that listens to all vulnerable, diverse, and needy individuals, it is important what values and beliefs social workers and also social work students have. Therefore, in my diploma thesis, I found out whether the students of the Faculty of Social Work have prejudices and stereotypes and to which marginalized groups these prejudices and stereotypes are manifested.

Quantitative research was conducted on a non-random sample of 103 undergraduate students of the Faculty of Social Work. It was attended by 94 (91 %) females and 8 (8 %) males. One (1 %) person identified himself as non-binary. Data were obtained through an online survey.

Among all participating students, 49 (47,5 %) students expressed their prejudices and stereotypes towards marginalized groups, and 73 (70,87 %) students expressed their prejudices and stereotypes in activities. The students showed the most prejudices and stereotypes towards Roma and addicts, followed by the homeless and Muslims. Research has also shown that more prejudices and stereotypes are present among younger students compared to older students. Also, students mostly had moderately frequent contact with members of marginalized groups.

Based on the data, the research also showed a connection between the frequency of students' contact with marginalized groups and their willingness to participate in social and work relationships with them. The more contacts students have had with marginalized groups, the more willing they are to work with them. However, the study practice helped students the most to reduce prejudices and stereotypes.

In the future, I think it makes sense to focus more on addressing prejudices and stereotypes towards individual marginalized groups and addressing diverse topics such as ethnicity, race, culture, racism, justice, and discrimination. Workshops would also be needed to make students aware of their prejudices and stereotypes, and it would be extremely important for them to face members of different marginalized groups in direct contact.

Keywords: prejudices, stereotypes, social work, discrimination, reduction of prejudices and stereotypes.

KAZALO VSEBINE

1	TEORETIČEN UVOD.....	1
1.1	Stereotipi	1
1.1.1	Izvor stereotipov.....	4
1.2	Predsodki.....	5
1.2.1	Izvor predsodkov	6
1.2.2	Vrste predsodkov	7
1.2.3	Izražanje predsodkov	8
1.3	Diskriminacija.....	9
1.4	Rasizem.....	12
1.5	Nasilje	13
1.6	Marginalizirane skupine.....	15
1.7	Vloga socialnega dela pri delu z marginaliziranimi.....	17
1.7.1	Študij socialnega dela in predsodki.....	20
2	FORMULACIJA PROBLEMA	22
2.1	Hipoteze	23
3	METODOLOGIJA	24
3.1	Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke	24
3.2	Merski instrumenti in viri podatkov	27
3.3	Populacija in vzorčenje	28
3.4	Zbiranje podatkov	28
3.5	Obdelava in analiza podatkov	28
4	REZULTATI	30
4.1	Splošni podatki o študentkah in študentih, ki so sodelovali v raziskavi.....	30
4.1.1	Spol	30
4.1.2	Letnik študija.....	31
4.2	Odražanje predsodkov in stereotipov.....	31
4.2.1	Odražanje predsodkov in stereotipov študentov na mnenju	31
4.2.2	Predsodki in stereotipi študentov na mnenju, glede na višji in nižji letnik.....	33
4.2.3	Odražanje predsodkov in stereotipov študentov na aktivnostih.....	34
4.2.4	Študenti, ki so izkazali predsodke in stereotipe na mnenju, in študenti, ki so izkazali predsodke in stereotipe na aktivnostih	35
4.3	Stiki z marginaliziranimi skupinami	36
4.3.1	Pogostost stikov	36
4.3.2	Pripravljenost sodelovanja študentov v socialno-delovnem odnosu.....	37
4.3.3	Pogostost stikov in pripravljenost sodelovanja študentov z marginaliziranimi skupinami.....	39
4.3.4	Stiki študentov z marginaliziranimi skupinami, do katerih so izkazali predsodke in stereotipe.....	40
4.4	Sestavine študijskega procesa, ki so pripomogle k zmanjševanju predsodkov in stereotipov.....	41
4.5	Preverjanje hipotez.....	43
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	45
5.1	Predsodki in stereotipi študentov, ki se izražajo na mnenju in aktivnostih	45
5.2	Predsodki in stereotipi glede na nižji in višji letnik študentov	48
5.3	Stiki z marginaliziranimi skupinami in pripravljenost študentov na sodelovanje z njimi	48

5.4	Stiki študentov, ki so izkazali predsodke in stereotipe na mnenju z marginaliziranimi skupinami	49
5.5	Sestavine študijskega procesa, ki so pripomogle k zmanjševanju predsodkov in stereotipov	50
6	PREDLOGI	51
7	UPORABLJENA LITERATURA	53
8	PRILOGE	58
8.1	Priloga A: Vprašalnik	58
8.2	Priloga B: Tabele s podatki.....	62

Kazalo tabel

Tabela 3.1: Spremenljivke raziskave	24
---	----

Kazalo grafov

Graf 4.1: Porazdelitev vprašanih študentov glede na spol	30
Graf 4.2: Porazdelitev študentk in študentov glede na letnik študija	31
Graf 4.3: Porazdelitev študentov, ki imajo predsodke in stereotipe, glede na letnik študija	33
Graf 4.4: Porazdelitev študentk in študentov, ki so izkazali predsodke in stereotipe glede na nižji in višji letnik	34
Graf 4.5: Porazdelitev študentov, ki so razvrščeni glede na število marginaliziranih skupin, s katerimi ne bi sodelovali	35
Graf 4.6: Porazdelitev študentov glede na izražene predsodke in stereotipe	36
Graf 4.7: Porazdelitev študentov glede na pogostost stikov z marginaliziranimi skupinami	37
Graf 4.8: Porazdelitev študentov glede na pripravljenost sodelovanja v socialno-delovnem odnosu	39
Graf 4.9: Povezava med pogostostjo stikov z marginaliziranimi skupinami in s pripravljenostjo sodelovanja v socialno-delovnem odnosu	40
Graf 4.10: Porazdelitev študentov, ki so izkazali predsodke in stereotipe glede na število stikov z marginaliziranimi skupinami	41
Graf 4.11: Porazdelitev študentov glede na sestavine študijskega procesa, ki so pripomogle k zmanjševanju predsodkov in stereotipov	42

1 TEORETIČEN UVOD

1.1 Stereotipi

Stereotipi, kot navaja Palomares (2001, str. 8), so poenostavljena generalizacija neke skupine ljudi, ki vpliva na vrednotenje članov te skupine, ne glede na to, da med posamezniki obstajajo razlike. V vsakodnevnih situacijah zaradi hitrejšega in preprostejšega odločanja uporabljamo posploševanje, tako da informacije, ki jih dobimo, uvrščamo v kategorije. Stereotipi pravzaprav predstavljajo spoznavno sestavino netolerance in so proizvod miselnih procesov in vrednotnega sistema.

Na ljudi pa se nanašajo tako pozitivni kot negativni stereotipi, pri čemer pa imajo lahko tudi pozitivni stereotipi negativne posledice. Meja med njimi je ohlapna, saj lahko tudi humorni govor prevzame sovražne komponente in tako postane dejanje nestrpnosti, homofobije ali rasizma, ker jezik realnost tudi konstruira in ne samo reflektira (Šabec, 2006, str. 20).

Ule (2005, str. 159) navaja, da je dovolj že ena sama informacija o posamezniku, da na podlagi tega ustvarimo mnenje in sklepamo o lastnostih drugih oseb iste skupine. Stereotipi tako pomenijo posploševanje sodb o posamezniku, skupini ali skupnosti in ne upoštevajo individualnih razlik in družbenih sprememb. So tipizirane sodbe, s čimer se strinja tudi Kuhar (2009, str. 36) in dodaja, da ljudi in vse tisto, kar se okrog nas dogaja, razvrščamo v miselne predale, kakor poimenuje stereotipe.

Kuhar (2009, str. 36) in Ule (2005, str. 159) navajata stereotipe, ki so del kognitivne ekonomije, kar pomeni, da z njihovo pomočjo urejamo heterogenost sveta, saj nam ta vsakodnevno ponuja neznatno število informacij, ki jih ne moremo popolnoma predelati. Prav zaradi tega nam stereotipi omogočajo poenostavljanje zapletenih pojavov in niso naše osebne sodbe, vendar so nam posredovani preko družbene interpretacije s pomočjo diskurzov na vseh ravneh (Šabec, 2006, str. 28). Mogoče jih je zaslediti v vsakodnevnem govoru, pa tudi v množičnih tiskanih in elektronskih medijih, v vzgojno-izobraževalnem procesu in materialu, v literaturi, filmih, političnih govorih, zakonih itd. Pomemben vir stereotipov so množični mediji in kljub temu, da neposredno ne oblikujejo negativnih stališč o manjšinah, omogočajo definiranje možnih situacij, kar vodi k negativnemu sklepanju o njih. Množični mediji po eni strani določajo teme in vsebine, o katerih se vsakodnevno

vzpostavljajo posamezne in skupinske interakcije, po drugi strani pa tako posamezniki kot skupine niso kritični do posredovanih informacij. Nižji, kot je njihov obseg znanja, nižja je verjetnost, da bodo kritično ovrednotili posredovane informacije (Šabec, 2006, str. 29–32).

Šabec (2006, str. 22) pravi, da ljudje s stereotipi pripisujejo fizične, psihične, družbene in vedenjske značilnosti družbenim skupinam ali delom družbe ter jih na takšen način med sabo primerjajo. Stereotipi so močno družbeno zakoreninjeni in so sprejeti skladno s tradicijo in z izročilom predhodnikov in le redko izhajajo iz neposrednih izkušenj posameznika. Prenašajo se znotraj družine, kasneje pa tudi v procesu izobraževanja in množičnih medijev. Kljub temu, da so v procesu stereotipiziranja nova spoznanja nemalokrat spregledana, so njihove prilagoditve in spremembe znotraj daljših časovnih obdobji vseeno prisotne tudi pri vzdrževanju in ustvarjanju posameznih stereotipov. V našem vsakdanjem življenju imajo stereotipi pomembno vlogo, saj se s pomočjo stereotipiziranja situacij, ljudi ali odnosov hitro prilagodimo na socialno okolje (Oakes, Haslam in Turner, 1994, kot navedeno v Ule, 2005, str. 159). Stereotipiziranje je znotraj kognitivne analize, ki sta jo razvila Allport in Tajfel, opisano kot proizvod socialne kategorizacije in podarjanja podobnosti znotraj skupine in razlik med skupinami (Oakes, Haslam in Turner, 1994, str. 186). Znotraj teh procesov so stereotipi nekaj povsem normalnega in nujnega, vendar pa istočasno izkrivljajo resnično podobo ljudi (Ule, 2005, str. 159).

Različni avtorji (Kuhar 2009, str. 38, Ule, 2005, str. 159 in Oakes, Haslam in Turner, 1994, str. 2-3) navajajo Lippmana, ki je stereotipe označil kot selektivne, samoizpolnjujoče in etnocentrične sodbe. Naloga stereotipov je poudarjanje tipičnih potez drugih, ki se nam zdijo pomembne, kar pomeni, da jim pripisujemo lastnosti na osnovi skupine, ki ji pripadajo, pri tem pa zanemarimo njihove edinstvene značilnosti (Ule, 2005, str. 160). To vodi do naslednjih napak (Oakes, Haslam in Turner, 1994, str. 2):

- ko obravnavamo ljudi na osnovi njihove skupinske pripadnosti, jih običajno obravnavamo, kot da so bolj podobni članom skupine, ki ji pripadajo, in bolj različni od članov drugih skupin, kot v resnici so;
- zaznavanje skupin je diskriminatorno; nagnjeni smo k prepričanju, da je skupina, ki ji pripadamo, boljša od tiste, ki ji ne pripadamo.

Ule (2005, str. 162) opisuje socialno-strukturalno razlago stereotipov, ki izhaja iz teze, da so stereotipi sredstvo za razlago že obstoječih socialnih razlik, iz katerih poskušamo ustvariti

naravne razlike. Spolni stereotipi tako poskušajo prikazati razlike med spoloma kot posledico obstoječih naravnih razlik med njima.

Henri Tajfel (1981, kot navedeno v Ule, 2005, str. 163) navaja osnovne funkcije socialnih stereotipov:

- *kognitivna funkcija*, kjer stereotipi vplivajo na poenostavljanje podobe o svetu;
- *motivacijska funkcija*, kjer stereotipi vplivajo na ohranjanje pomembnih družbenih vrednot;
- *normativna funkcija*, kjer stereotipi pripomorejo k ustvarjanju skupinskih norm prepričanja;
- *razlagalna funkcija*, kjer stereotipi prikazujejo sistem razlag socialnih dogodkov;
- *razlikovalna funkcija*, kjer stereotipi ohranjajo pozitivne razlike med skupinami v korist lastne skupine.

Stereotipi so odporni na spremembe, hkrati pa je potrebno upoštevati tudi napačno predstavo o stereotipih kot nespremenljivih sodbah. Spreminjajo se v odvisnosti od socialnega konteksta in so občutljivi na spremembe, ki se kažejo na skupinski ravni. Če izražajo medskupinske odnose, potem težko pričakujemo vsebinske spremembe stereotipov, če odnosi ostajajo enaki (Ule, 2005, str. 163).

Kuhar, ki sociološko raziskuje stereotipe (2009, str. 37) pravi, da so med najbolj razširjenimi etnični stereotipi, ki jih je v veliki meri mogoče zaslediti tudi v našem vsakdanjem jeziku. Nastanejo s posploševanjem nekih značilnosti na cel narod ali skupino (Ule, 2005, str. 161) in so reproducirani na osebni in medosebni ravni ter na ravni družbenega konteksta (Šabec, 2006, str. 27). Obdobja, v katerem so se pojavili, ni mogoče natančno določiti, so pa postali izrazitejši v času formiranja nacionalnih držav v Evropi v 18. in 19. stoletju (Šabec, 2006, str. 36-37). Stereotipi, ki se nanašajo na posamezno etnično skupino, so starodavna tema, ki jo je mogoče zaslediti že v prvih poskusih etnografskega raziskovanja in zgodovinskih zapisih Herodota in Tacita. Poleg tega pa je predstavljala tudi vsebino srednjeveških kronik, v katerih se je o pripadnosti istemu *natio* pisalo že pred prvim tisočletjem. Že zelo zgodaj so občutki tujosti in sovraštva oz. odpora do tujcev povzročali podcenjevanje, zasmehovanje, strah in sovraštvo, lahko pa tudi kombinacijo vseh teh čustev. Zgodaj v 18. stoletju se je pojavila tabela narodov, ki so jo zasnovali avstro-nemški avtorji in je predstavljala tipične poteze evropskih narodov skupaj z njihovimi prednostmi in slabostmi. Opisi nacionalnih

značajev pa so bili v 19. stoletju prežeti s predsodki in stereotipi o tistih narodih, ki jim avtorji teh opisov niso pripadali, razprave o nacionalnih karakteristikah pa so postale obvezen del publikacij (Šabec, 2006, str. 42–43).

1.1.1 Izvor stereotipov

Musek, doktor psiholoških znanosti (1994, str. 27), in Ule, socialna psihologinja (2005, str. 161), pravita, da stereotipe ločimo na avtostereotipe, heterostereotipe in metastereotipe. Avtostereotipi se nanašajo na lasten narod, medtem ko se heterostereotipi nanašajo na pripadnike drugih narodov. Kot posebno vrsto stereotipov pa Musek (1994, str. 27) navaja metastereotipe, kjer gre za skupek prepričanj o tem, kaj drugi mislijo o nas.

Kot navaja Musek (1994 str. 30–31), psihološki izvor predsodkov in stereotipov ni enovit. Na njihov nastanek, oblikovanje in spreminjanje vpliva več dejavnikov. Med dejavniki, ki povzročajo nastanek in delovanje stereotipov, so:

- *delovanje jaza, samopodobe* (podobo, ki jo ustvarimo o sebi, moramo vzdrževati na visokem nivoju, kar omogoča, da imamo pozitiven občutek lastne vrednosti in samospoštovanja);
- *kognitivno urejanje* (oseba stremi k temu, da bi s kognitivnimi shemami ustvarila stvarnost in jo naredila pregledno);
- *atribucija* (stereotipi pomenijo tako atribucijo, ki pojasnjuje težave in zanje krivi pripadnike določene skupine);
- *projekcija* (omogoča nam, da za naše napake in težave, ki si jih povzročimo sami, okrivimo druge);
- *kanaliziranje agresivnosti in emocij* (povsem normalno je, da kdaj izražamo svoje emocije in agresijo, vendar je potrebno premisliti o ciljnih in objektih takšnih dejanj, saj pogosto pride do nastanka stereotipov);
- *redukcija strahu in negotovosti* (ljudje le s težavo prenašamo lastne strahove in negotovost, zato nam stereotipi pomagajo pri tem, da nas osvobodijo negativnih občutij);
- *socialno učenje* (zaradi svoje enostavnosti so predsodki in stereotipi lahki za socialno učenje, utrjevanje in širjenje);
- *uveljavljanje skupinske moči* (vsaka skupina želi uveljaviti svojo moč in vpliv, zato lahko z ustvarjanjem predsodkov in stereotipov pridobi mnogo privilegijev).

1.2 Predsodki

Kuhar (2009, str. 38) pravi, da so poleg miselnih sodb, ki sestavljajo stereotipe, pri predsodkih prisotna še čustva. Prav zaradi tega v ospredju ni več kognitivna ekonomija, pač pa čustveno obarvane vnaprejšnje sodbe. Predsodki se še posebej stopnjujejo v kriznih časih, ko se razkorak med nami in njimi samo še veča, žrtve predsodkov pa so tiste družbene skupine, ki jih krivimo za naš položaj. Predsodki so torej čustvena sestavina netolerance in ker gre za predsodbo, je razumska sestavina izključena, namesto razuma pa so bistveni čustveni odzivi, ki so tako močno zakoreninjeni, da je nemogoče pričakovati njihovo spremembo. Osebe s predsodki so nagnjene k točno določenim odzivom na neke pojave, ti odzivi pa so največkrat negativni (Palomares, 2001, str. 8).

Osnovno področje predsodkov, kot pravi Ule (2005, str. 165), je vsakodnevni svet ljudi in njihove interakcije z drugimi. Predsodke izražamo skozi vsakodnevni govor, najdemo pa jih lahko praktično povsod; v medijih, filmih, kulturi, znanosti itd. Izražajo se predvsem preko nespoštljivega in ponižujočega odnosa do pripadnikov drugih narodov, kultur, etničnih skupin ipd. Kaj hitro postanejo družbeno vezivo množic in se spremenijo v sredstvo *linča*, agresije, diskriminacije in preganjanja. Osnovne niti, ki ustvarjajo največ predsodkov med ljudmi, so spolna, etnična, rasna in verska pripadnost ter tudi družbeni status. Te niti pa tvorijo najmočnejše ideološke sisteme, kar se kaže tudi v ideološkem modelu človeka, ki naj bi bil zdrav moški srednjih let, ki je bel in heteroseksualen ter pripada zahodni, krščanski kulturi in srednjemu razredu. Sestavni del predsodkov so tudi vrednotne ocene, ki največkrat povzročajo negativna čustva, sovraštvo in zavist, hkrati pa povzročajo selektivno pozornost opazovalca do vedenja drugega. Ta navadno opazi le tiste lastnosti osebe, ki so v skladu z njegovimi predsodki (Ule, 2013, str. 14). O vrednotnih stališčih piše tudi Leskošek (2005, str. 10-11), ki zanje pravi, da so do manjšin v Sloveniji negativna in postajajo vse bolj ostra. Ponižanja in drugačnega obravnavanja niso deležni samo brezposelni in tisti, ki prejemajo denarne pomoči ter brezdomci, pač pa so osovraženi tudi ljudje iz bivših jugoslovanskih republik, Romi, istospolno usmerjeni, migranti, azilanti in matere samohranilke.

Ule pravi (2005, str. 166), da v psihologiji predsodkov pride do tragičnega dejanja, ko se žrtve poistovetijo z vsebino predsodkov. Ta vsebina postane del njihove samopodobe, kar vodi do samoizpolnjujoče napovedi, ko pravzaprav s svojim vedenjem legitimirajo predsodke. Tako tistim, ki izražajo predsodke, pritrdijo k argumentom za njihova ravnanja.

Ule (2013, str. 15) opozarja na trdovratnost predsodkov, ki kljub večji izobraženosti ljudi v sodobnih družbah niso izginili, pač pa so se le prilagodili. Sedaj lahko predsodke opazimo predvsem v izogibanju stikov ljudi z drugimi družbenimi skupinami, v primerjavi s preteklostjo, ko so predsodke izražali neposredno.

1.2.1 Izvor predsodkov

Nastran Ule (1994, str. 107–108) pravi, da se je v psihologiji razvilo več teoretskih razlag, katerih namen je obrazložiti nastanek predsodkov. Prvi sklop teoretskih razlag predpostavlja, da predsodki izvirajo iz prirojenega strahu pred vsem, kar je tuje, nerazumljivo ali drugačno. V ta sklop sodi tudi psihodinamska razlaga, ki opisuje predsodke kot posledico potlačenih frustracij ljudi, ki najpogosteje izvirajo iz otroštva. Drugi sklop razlag se nanaša na Adornovo tezo o avtoritarni osebnosti, ki pravi, da nastanek predsodkov izvira iz nastanka določene strukturne osebnosti (anksiozne, avtoritarne, nesigurne). Poglavitni vzrok za nastanek take osebnosti pa se skriva predvsem v otroštvu in strogi vzgoji brez emocionalne potešitve in bližine. Zadnji, tretji sklop, pa išče vzroke za nastanek predsodkov v socialnem okolju. Pri tem predvsem starši, družina, tradicija, vrstniki idr. podpirajo njihov nastanek.

Nastanek predsodkov lahko delimo na dva pogoja: prvi, ki se nanaša na širše, makrosocialne pogoje, in drugi, ki se nanaša na individualne, mikrosocialne pogoje. Znotraj makrosocialnih pogojev razlikujemo ekonomsko-politične, pri katerih gre za vpliv spremenjene družbene sestave na snovanje predsodkov (Ule, 2005, str. 174), in kulturno-normativne pogoje, ki so najmočnejši predvsem takrat, ko jih opravičujejo utrjene norme in kulturni vzorci vedenja (Allport, 1954, kot navedeno v Ule, 2005, str. 174).

Socialna psihologija se osredotoča predvsem na mikrosocialne pogoje nastanka predsodkov, kjer ločimo dva glavna izvora: socializacijo v prvih letih življenja in frustracijske ter krizne situacije v odraslosti (Ule, 2005, str. 174–175). Mnogo predsodkov nastane prav v otroštvu, ko pod vplivom staršev in drugih pomembnih sprejmemo prve sodbe o svetu okoli nas. Tiste klasifikacijske sheme, ki smo jih osvojili, težko spremenimo pod vplivom izkušenj in dejstev. Še več, oseba je pripravljena na nove informacije šele takrat, ko se začne zavedati, da ne more več uporabljati starih kategorizacij, ker so jo le-te začele ovirati v socialnem delovanju (Tajfel, 1975, kot navedeno v Ule, 2005, str. 175).

Kot piše Babšek (2009, str. 164), s predsodki delimo ljudi na naše in vaše. V tem smislu so naši privilegirani, vaši pa diskriminirani, posledično pa se nam zdijo razlike med nami večje, kot resnično so. Predsodki lahko izhajajo iz stereotipov in prav zaradi stereotipizacije ljudi razporejamo v skupine po vidnih značilnostih in predvidevamo, da imajo prav vsi člani te skupine enake značilnosti. To vodi v postopno oblikovanje sodb, ki se nanašajo na člane skupin, kar pa lahko pripelje do neresničnih zaznav, ki prerastejo v medskupinske sovražnosti, iz katerih nastanejo predsodki do članov drugih skupin.

Predsodki, kot navaja Babšek (2009, str. 164), nastajajo zaradi:

- spremenjenih ekonomskih razmer (predsodki, ki se vežejo na skupine in ogrožajo ekonomsko blaginjo večinskega prebivalstva);
- političnih dejavnikov (prevladujoča skupina skrbi za nastajanje predsodkov do nasprotne skupine);
- socializacije (starši, mediji itd. prenašajo predsodke naprej);
- frustracije (predsodki kot orodje za odpravljanje frustracij, ki so usmejeni proti šibkejšim).

Rose (1951, str. 8–18) pa kot vzroke za predsodke navaja:

- osebno korist (dejstvo, da posamezniki ali skupine pridobijo koristi na podlagi predsodkov);
- nepoznavanje članov drugih skupin (nevednost in odsotnost znanja o drugi skupini kot predpogoj za predsodke);
- rasizem (gre za sklop prepričanj, da so razlike med skupinami posledica biologije, da so stvari, ki se jih naučimo, določene za nas že pred rojstvom; vse razlike med manjšinsko in večinsko skupino naj bi bile značilnosti manjvrednosti; v primeru biološkega križanja skupin bodo otroci bolj degenerirani);
- nepoznavanje posledic predsodkov.

1.2.2 Vrste predsodkov

Babšek (2009, str. 163) in Ule (2005, str. 166) pravita, da ločujemo med pozitivnimi in negativnimi predsodki. Pozitivni so tisti predsodki, ki jih imamo do pripadnikov določenih skupin, poklicev, družbenih pojavov in institucij ter jim pripisujemo pozitivne značilnosti, posledično pa smo do njih čustveno pozitivno usmerjeni. Negativni predsodki pa pripadnike

določenih skupin označujejo za manjvredne, manj razvite ali manj sposobne (Babšek, 2009, str. 163).

Ločimo med naslednjimi predsodki (Babšek, 2009, str. 163):

- etničnimi predsodki (sovraštvo in zavračanje članov določenih nacionalnih skupin);
- rasnimi predsodki (izpostavljanje manjvrednosti drugih ras);
- spolnimi predsodki (zaničevanje pripadnikov drugega spola);
- verskimi predsodki (zavračanje članov drugih verskih skupin).

1.2.3 Izražanje predsodkov

Allport (1954, kot navedeno v Kuhar 2009, str. 39) našteje pet stopenj izražanja predsodkov do posameznikov ali skupin:

- *opravljanje* je prva stopnja, ki se kaže s šalami in z vici o drugih skupinah;
- *izogibanje* predstavlja drugo stopnjo, s katero ustvarjamo socialno distanco do tistih, do katerih gojimo predsodke;
- *diskriminacija* kaže na tretjo stopnjo, ki pa je že neposredno usmerjena proti tistim skupinam, ki jim onemogočamo enakopravnost;
- *nasilje* predstavlja četrto stopnjo in se nanaša na fizično ogrožanje skupin;
- *genocid* pa predstavlja zadnjo in hkrati tudi najbolj ekstremno obliko izražanja predsodkov.

Najbolj razširjena stopnja izražanja predsodkov je opravljanje, ki je del vsake skupnosti, pri čemer pa se objekt ogovarjanja spreminja. Prav tako je močno razširjeno izogibanje, ki se predvsem kaže v socialni distanci do drugih. Vse ostale stopnje izražanja predsodkov pa so družbeno organizirane in niso odraz nekih osebnih značilnosti (Ule, 2004, str. 181).

Zaradi predsodkov so lahko nekatere skupine odrinjene v manjvrednostni položaj, z njimi se ravna neenakovredno, prav tako pa so izpostavljene različnim vrstam nasilja. Postopoma te skupine oblikujejo občutke nelagodja in se celo začnejo vesti skladno s pričakovanji. Zaradi svoje dominantnosti in moči se tisti, ki izražajo predsodke, dokopljejo do mnogih dobrin, kar pa vodi do tega, da ne želijo spreminjati svojih predsodkov (Babšek, 2009, str. 163–164).

Na to, kako močan bo predsodek, lahko vpliva več faktorjev, tako od osebnih kot tudi

družbenih. Na družbeni ravni predsodke in stereotipe okrepijo predvsem krizne situacije, kot je na primer ekonomska recesija. Prav tako so predsodki močnejši tam, kjer so vpeti v kulturo neke skupnosti, kot na primer v državah, kjer je za homoseksualnost predpisana smrtna kazen. Takšen predsodek utrjuje in legitimira predsodke do homoseksualcev (Kuhar, 2009, str. 39–40).

Zgoraj sta opisana dva bistvena pojma, ki sta pravzaprav temelj te diplomske naloge, v nadaljevanju pa so predstavljeni pojmi, za katere menim, da so tesno povezani s predsodki in stereotipi in ki jih je mogoče zaslediti v literaturi, ko govorimo o njih. Najprej govorim o diskriminaciji, za katero znotraj širšega sociološkega smisla velja, da temelji na predsodkih in stereotipih, ki so globoko zasidrani v kulturi družbe. Takšna praksa diskriminacije se kaže kot segregacija in marginalizacija oz. družbeno izključevanje ljudi, kar pa pomeni, da je diskriminacija vsakršna praksa, ki ljudi postavlja v slabši položaj (Kuhar, 2009, str. 15). Ko govorimo o rasizmu pa Henriques, Hollway, Urwin, Venn in Walkerdine (1984, str. 95), pravijo, da gre za združljivost socialnopsihološkega koncepta rasnih predsodkov z obstoječimi odnosi moči in reprodukcijo teh družbenih odnosov. Velja poudariti tudi kategorijo rase, o kateri govori Pristovšek (2019, str. 11), s katero se proizvajajo trajne in nesporne marginalnosti, neenakosti in diskriminacije. Nadaljujem z nasiljem, ki ga Allport (kot navedeno v Ule, 2005, str. 181) uvrsti v eno od stopenj izražanja predsodkov. Prav zaradi tega se mi je zdelo pomembno razpravljati tudi o nasilju, saj se predsodki lahko stopnjujejo v nasilje. Opišem tudi marginalizirane skupine, saj so ravno te skupine predmet stereotipov in predsodkov. Kot zapiše Ule (2004, str. 159), stereotipi izkrivljajo resnično podobo ljudi in hkrati opisujejo ljudi na osnovi socialne skupine, ki ji pripadajo. Predsodki pa se kažejo predvsem v drugačnem odnosu do pripadnikov drugih narodov, etničnih skupin, kultur, oseb z drugačnim načinom življenja in s spolnimi ter z religioznimi usmeritvami (Nastran Ule, 1999, str. 7). Na koncu pa opišem tudi stigmo, saj so predmet stigme lahko fizične pomanjkljivosti ali poškodbe, izrazi duševne bolezni, deviantni načini življenja, kot omenjeno zgoraj pa tudi pripadnost določeni skupini (Nastran Ule, 1994, str. 117).

1.3 Diskriminacija

Diskriminacija v splošnem pomeni procese, ki neutemeljeno tvorijo neugoden pravni, politični, ekonomski ali socialni položaj posameznikov ali določenih skupin. V širšem pomenu pa o diskriminaciji govorimo tudi takrat, kadar gre za pravno nedopustno

razlikovanje pri zagotavljanju pravic, ki so določene z zakonom, dodeljevanju zakonskih obveznostih in pri konkretnem uveljavljanju pravic (Strojan, 2005, str. 101).

Neenako ali slabše obravnavanje osebe na podlagi osebnih okoliščin je diskriminacija, ki je prisotna prav v vseh družbah. Zaradi diskriminacije so ljudje prikrajšani za uživanje in uresničevanje pravic, kar omejuje njihovo svobodo, razvijanje sposobnost in pri samouresničevanju (Kogovšek in Petković, 2007, str. 9). Osebne okoliščine, ki so podlaga diskriminaciji, so različne prirojene ali pridobljene značilnosti, lastnosti, stanja ali pa statusi, ki so nerazdružljivo povezani z osebo ali pa jih oseba težko spreminja (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2016). Seznam teh osebnih okoliščin je lahko, kot opozarja Kuhar (2009, str. 14), neskončen in prav zaradi tega se mnoge klavzule v zakonodaji končajo z odprto definicijo. Takšen primer je slovenska ustava, ki v 14. členu določa, da so v Slovenij pred zakonom enaki vsi, ne glede na z zakonom določene okoliščine, ali katerekoli druge osebne okoliščine (Ustava Republike Slovenije, 1991). Najpogostejše so te osebne okoliščine spol, starost, etnična pripadnost, vera, invalidnost in spolna usmerjenost.

Evropska komisija (European Union, 2015) je s pomočjo Evrobarometra raziskovala diskriminacijo v Evropski uniji, med drugim tudi v Sloveniji. Na prvem mestu jih je zanimalo dožemanje diskriminacije v družbi. Med vsemi sodelujočimi jih kar 64 % meni, da je diskriminacija na podlagi etničnega porekla zelo razširjena. Sledi diskriminacija na podlagi spolne usmerjenosti z 58 %, na podlagi spolne identitete s 56 %, na podlagi vere s 50 % in na podlagi invalidnosti prav tako s 50 %. Sledijo še diskriminacija na podlagi starosti (starejši od 55 let) z 42 %, na podlagi spola s 37 % in nazadnje biti mlajši od 30 let z 19 %.

Kuhar (2009, str. 15) pravi, da obstajajo različni načini diskriminacije. V pravnem smislu je diskriminacija označena za neenako obravnavanje osebe ali skupine ljudi, kar je prepovedano z zakonom. V sociološkem smislu pa je diskriminacija opredeljena kot oblika družbene prakse, ki temelji na predsodkih in stereotipih, ki so močno zakoreninjeni v kulturi družbe.

Kogovšek in Petković (2007, str. 15–24) navajata več oblik in načinov diskriminacije. Mednje štejemo:

- *neposredno diskriminacijo*, kjer gre za manj ugodno obravnavanje posameznika

zaradi njegove osebne okoliščine;

- *posredno diskriminacijo*, kjer gre za uporabo navidezno nevtralnih meril, ki osebo z določeno osebno okoliščino postavljajo v manj ugoden položaj;
- *institucionalno diskriminacijo*, pri kateri se praksa izključevanja kaže v samem sistemu in pravilih delovanja neke institucije, posledično pa prizadene mnogo več ljudi;
- *večplastno diskriminacijo*, pri kateri gre za diskriminacijo na podlagi več osebnih okoliščin hkrati (npr. starejša invalidna oseba);
- *nadlegovanje*, pri katerem gre za nezaželeno delovanje, ki temelji na osebni okoliščini posameznika;
- *viktimizacijo*, ki pomeni neugodne posledice, s katerimi se sooča diskriminirana oseba potem, ko poišče pomoč;
- *etnično profiliranje*, ki pomeni razvrščanje oseb na osnovi njihove etnične pripadnosti;
- *sovražni govor*, ki se kaže preko ustnega ali pisnega izražanja diskriminatornih stališč;
- *dajanje navodil za diskriminacijo* pomeni, da oseba drugim daje navodila in jih usmerja pri tem, kako naj diskriminirajo neko skupino ljudi ali osebo.

Zagovornik načela enakosti¹ (b. d.) na svoji spletni strani predstavi rezultate ankete o percepciji diskriminacije v Sloveniji. Ugotovitve raziskave kažejo na to, da približno petina vprašanih (17 %) meni, da so bili žrtev diskriminacije v zadnjem letu. Več kot tretjina vprašanih pa je mnenja, da se je v Sloveniji situacija glede neenakosti in diskriminacije poslabšala.

Ule (2004, str. 184–186) piše o posledicah diskriminacije in pravi, da oseba, ki je žrtev diskriminacije, nosi težko psihološko breme, mnogokrat pa se lahko pojavijo tudi občutki manjvrednosti. Prav tako pa osebe, ki so žrtve diskriminacije, nemalokrat razvijejo *samoponižujoče* vzorce vedenja, ki so povezani s prepričanjem, da so jim vrata do uspeha zapečateni. Žrtve diskriminacije se lahko tudi začnejo vesti skladno z njihovimi predsodki

¹ Je samostojni državni organ, ki je bil ustanovljen za spodbujanje enake obravnave in zagotavljanja varstva pred diskriminacijo. Gre za relativno nov organ, ustanovljen leta 2016, in deluje po Zakonu o varstvu pred diskriminacijo. Nudi predvsem informacije, svetovanja in zagovorništvo, sprejema prijave in v uradnih postopkih ugotavlja o diskriminaciji.

in tako drugim dajejo opravičilo, da nadaljujejo z diskriminacijo. Do tega pride predvsem, ker predsodki delujejo kot pričakovanja, ki naj bi se izpolnila. Diskriminirane osebe lahko tudi razvijejo identifikacijo s svojo vlogo in osovražijo same sebe. Najbolj skrajni primer identifikacije s predsodki pa je identifikacija z agresorjem. To je mogoče opaziti predvsem v situacijah skrajnega poniževanja in trpljenja.

1.4 Rasizem

Zaviršek (1996, str. 11–12) pravi, da jedro razmišljanj o rasizmih tvorijo razmerja moči, sovraštvo in zatiranje. Rasizem se izraža v slogu ravnanja ene skupine do druge, kjer gre najpogosteje za prepričanje ene skupine o tem, da je njihov zgled lepote, inteligence, kreposti itd. norma, po kateri morajo ravnati vsi ostali. Prav tako pa lahko rasizem izvajajo vsi tisti, ki ne sodijo v dominantno skupino in se znajdejo v položaju zatiranega. Prav v njihovih dejanjih rasizma, ki je prisoten vsakodnevno, lahko opazimo ponotranjanje dominantnega diskurza, prav tako pa tudi premik iz skupine, ki je zatirana, k tisti, ki zatira.

Rasizem predstavlja prepričanje, da je ljudi možno razdeliti na podlagi njihovih fizičnih značilnosti, ki določajo njihovo rasno pripadnost, da obstaja povezava med fizičnimi značilnostmi in lastnostmi posameznika ter da so nekatere rase boljše od drugih. Rasizem pa se ne uporablja samo za razpravljanje o biologiji ljudi, pač pa tudi za opisovanje političnih, pravnih ali gospodarskih institucij in drugih sistemov, ki ohranjajo diskriminacijo na podlagi rase (Smedley, 2021).

Mertus (1999, kot navedeno v Jalušič, 2015, str. 29) pravi, da je rasizem še vedno mnogokrat obravnavan kot prepričanje ali doktrina, ki se osredotoča na značilnosti posameznikov ali skupin. Večina definicij rasizem opisuje kot razdiralno ideologijo, ki v ljudeh vzbudi sovraštvo in diskriminacijo ter nasilje do pripadnikov tistih skupin, ki naj bi bili manjvredni. Rasizem je prepričanje ali svetovni nadzor, ki izvira iz predsodkov, stereotipov in sovraštva ter vsebuje potencial, da mu ljudje sledijo.

Zaviršek (1996, str. 14) rasizem deli na individualnega in institucionalnega, pri čemer gre pri individualnem rasizmu za izraz osebne negativne usmerjenosti do specifične skupine ljudi. Ta negativna naravnost do skupin, ki jih obravnavajo za manjvredne, pa se kaže na prikriti ali manj očitne načine. Institucionalni rasizem se kaže predvsem kot prikrita

zatralska usmerjenost institucij do domnevno manjvrednih ljudi. Nadaljuje, da je takšna opredelitev neustrezna, saj individualni rasizem ne more obstajati brez skupinskega rasnega diskurza. Poudari, da je rasizem vselej izražanje in aktiviranje moči skupine, ne glede na to, ali gre za ostanke zgodovine ali za prakse vsakodnevnega življenja.

Ule (2005, str. 200) pojasnjuje razliko med tradicionalnim in sodobnim rasizmom. Sodobni rasizem je v primerjavi s tradicionalnim rasizmom, ki je nasilen in se kaže v neposrednih stikih ljudi, bolj posreden in se kaže v izogibanju stikov s pripadniki drugih skupin. Pri tradicionalnem rasizmu je šlo za sovraštvo in odkrito nasilje do pripadnikov določenih skupin, medtem ko gre pri sodobnem rasizmu za *ignoranco*, distanco in cinizem. Pravzaprav sodobni rasizem ne izključuje v tolikšni meri, saj se izraža posredno in bolj potihoma v primerjavi s starim rasizmom.

1.5 Nasilje

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) določa, da je nasilje vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu oz. zanemarjanje ali zalezovanje žrtve ne glede na osebne okoliščine žrtve ali povzročitelja nasilja in telesno kaznovanje otrok.

Nasilje lahko opredelimo tudi kot vedenje, s katerim oseba, ki povzroča nasilje, zlorabi svojo moč z namenom, da bi žrtev nadzorovala, ustrahovala in ji vzela moč. Nasilje vedno izhaja iz neravnovesja moči med dvema osebama ali skupinami ljudi. Povzročitelj nasilja s psihičnimi, z ekonomskimi, s spolnimi ali z drugimi oblikami nasilja posega v žrtvino integriteto in omejuje njen potencial (Društvo za nenasilno komunikacijo, 2022).

Zaviršek (2005, str. 3) pravi, da je definicija nasilja nekaj spremenljivega, ne statičnega in stalnega ter da je odgovor na to, kaj sploh je nasilje, odvisen od mnogih socialnih situacij in okoliščin. Definicija nasilja mora ostati fluidna, saj je nasilje socialni fenomen, tako kot so spreminjajoča se socialna razmerja in njihove interpretacije.

Kuhar in Švab (2021, str. 17) sta v raziskavi Vsakdanje življenje lezbijk in gejev v Sloveniji, ki sta jo ponovila dvakrat, potrdila o prisotnosti nasilja zaradi spolne usmeritve. Skoraj polovica anketiranih v svojem življenju doživlja nasilje, ki je posledica spolne usmerjenosti.

Največ udeležencev doživlja psihično nasilje (95 %), kot je posmehovanje, žaljenje ali pa izsiljevanje. Temu sledi fizično nasilje, ki ga je doživela četrtina vprašanih (24,6 %), in pa spolno nasilje (6 %). V raziskavi z naslovom *Violence Experience among Immigrants and Refugees: A Crocoss-Sectional Study in Italy* so ugotavljali prisotnost nasilja med migranti in begunci v času bivanja v Italiji. Med sodelujočimi je 46,5 % takih, ki so v času bivanja v Italiji doživeli nasilje najmanj enkrat, in pa 40 % takih, ki so nasilje doživeli najmanj enkrat v zadnjih 12-ih mesecih. Najpogostejša oblika nasilja, ki so jo sodelujoči doživljali, je psihično nasilje (53,2 %), temu sledi fizično nasilje (40,3 %) in ekonomsko nasilje (18,9 %) (Napolitano, Gualdieri, Santagati in Angelillo, 2018, str. 4–5). Raziskava, ki so jo izvajali v Evropi o manjšinah in diskriminaciji znotraj nje, se osredotoča predvsem na muslimane in prepreke, s katerimi se soočajo zaradi svoje verske pripadnosti. 27 % muslimanov, ki so sodelovali, je v raziskavi poročalo o nadlegovanju zaradi svojega porekla, 45 % od teh pa jih je doživelo šest ali več incidentov. 2 % sodelujočih sta navedla, da sta bila telesno napadena zaradi svojega porekla. Prav tako je kar 39 % muslimank zaradi rute ali nikaba dožvela neprimerne poglede ali žaljive geste, 22 % jih je doživela žaljivke, 2 % pa je doživela fizično nasilje (Agencija Evropske unije za temeljne pravice, 2018, str. 43). Zgoraj navedene raziskave nam kažejo na prisotnost nasilja med pripadniki različnih manjšin, ki prav zaradi svojih značilnosti, ki v družbi veljajo za odklonske, doživljajo nasilje.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (2008) opredeljuje vrste nasilja. Med njimi našteje: fizično, spolno, psihično in ekonomsko nasilje ter zanemarjanje in zalezovanje.

Prav tako pa Munc (2010, str. 409–411) našteje več vrst nasilja, med drugim tudi nasilje nad slabotnimi in drugačnimi. Znotraj te vrste nasilja pa opredeli nasilje nad skupinami, ki so mu podvržene. Mednje šteje: nasilje nad duševnimi bolniki, duševno prizadetimi, telesno hendikepiranimi, otroki, starostniki, istospolno usmerjenimi in raso nasilje.

Kljub dozdevanjem, da se s kulturnim razvojem zvišujejo standardi skupnega življenja in zmanjšujejo socialni in medosebni konflikti, ki bi lahko pripeljali do nasilnega vedenja, pa se stopnja nasilja v sodobnih družbah pravzaprav ne znižuje, vendar se samo spreminjajo njegove pojavne oblike. Fizično nasilje so zamenjale druge subtilnejše oblike nasilja. Kljub temu pa je danes v večini še vedno prisotno fizično nasilje, še posebno v revnejših družbah ali tistih, ki se soočajo z socialnimi, političnimi in z drugimi krizami (Ule, 2005, str. 255).

1.6 Marginalizirane skupine

Osebi je že ob rojstvu določena identifikacija z določeno etnično, versko, kulturno, nacionalno ali rasno identiteto ali skupino. Ker so ti statusi odvisni od različnih okoliščin, nanje ne moremo vplivati, kot ne moremo vplivati na to, v kakšno družino se rodimo, ali imamo ovire, primanjkljaje ali celo motnje. Prav zaradi nesprejemanja posameznika ali skupine ljudi zaradi teh okoliščin pride do socialnega izključevanja oz. marginalizacije (Smole in Vršnik Perše, 2018, str. 234).

Pajnik (2003, str. 93) pravi, da izraz marginalizirane skupine uporabljamo, ko želimo poudariti, da gre pri marginalizaciji za proces, ki poteka od zunaj, da gre za označevanje s strani drugih in da ljudje sami sebe ne prepoznavajo kot marginalizirane, pač pa jih kot take prepoznava družba.

Žgavc (2011, str. 56) pravi, da besedo marginalen uporabljamo za označevanje oseb, ki jih zaznamujejo:

- osebnostne, intelektualne, čustvene, socialne, kulturne, ekonomske, religiozne, statusne in druge posebnosti;
- posebnosti duševnega, fizičnega ali duhovnega značaja;
- pogoji in načini njihovega življenja, ki so razlog za njihovo izključenost.

Prav te značilnosti pa so lahko tudi vzvod za nasilje, o katerem piše Munc (2010, str. 409–411) in ki sem ga že navedla v zgornjem poglavju.

Trbanc, Boškić, Kobal in Rihter (2003, str. 5) so v raziskavi, ki so jo izvedle, za marginalne skupine uporabile pojem ranljive skupine. Opredelile so jih kot skupine, ki se soočajo z različnimi prikrajšanostmi in ki imajo pogosto otežen dostop do najpomembnejših virov. Pravzaprav gre za skupine, ki se na spremembe v sodobni družbi zaradi svojih okoliščin odzivajo manj fleksibilno. Prav tako so pogosto manj konkurenčne na trgu delovne sile, posebno pa na področjih, ki predvidevajo rivalstvo.

Raziskava Slovensko javno mnenje (Toš, 2021, str. 189) je med drugim ugotavljala tudi, koga državljani Republike Slovenije ne bi imeli za soseda. Visoko na lestvici so se znašli narkomani, ki jih 68,1 % sodelujočih ne bi želelo za sosede. Sledijo *pijanci* s 63,5 % in

Romi z 38,8 %. Med tistimi, ki jih sodelujoči ne bi imeli za sosede, si po vrstnem redu sledijo še homoseksualci (35,1 %), ljudje z AIDS-om (31,0 %), muslimani (21,8 %), priseljenci in tuji delavci (17,6 %), židje (17,2 %), ljudje druge rase (14,5 %), ljudje druge veroizpovedi (13,0 %), ljudje, ki govorijo drug jezik (9,1 %), in skupaj živeči neporočeni pari (8,4 %). Iz omenjene raziskave je mogoče razbrati širok nabor skupin, ki jih različni avtorji, kot navedno spodaj, uvrščajo med marginalizirane skupine in do katerih imajo ljudje v družbi zaradi njihovih osebnih okoliščin odklonilen odnos.

Obstajaj več različnih opredelitev marginaliziranih skupin, ki so si dokaj podobne. Ena od teh opredelitev, ki jo navaja Žgavc (2011, str. 58), pod marginalizirane skupine uvršča: odklonske ali deviantne, skupine starostnikov, skupine revnih, skupine brezposelnih, skupine različnih veroizpovedi, narkomanske, skupine s posebnimi potrebami ter etnične in rasne skupine.

Marginalizirane skupine so opredeljene kot skupine, ki se ločujejo od večinske družbe in so zelo ranljive ter sistemsko izključene iz nacionalnih in mednarodnih form za oblikovanje politike. Med tako opredeljene skupine prištevamo: brezdomce, uživalce drog, begunce, etnične manjšine itd. (O' Donnell, Tierney, O' Carroll, Nurse in MacFarlane, 2016).

Marginalizirane skupine so pravzaprav družbene skupine, ki oporekajo družbeno sprejetim dogovorom. Gre predvsem za skupine, ki jih sestavljajo posamezniki z različnimi sodbami, ki so brez stabilnega fizičnega in socialnega okolja. Njihove razlike od večinske družbe se ne obvladuje s pogajanjem, zato je njihovo delovanje v primerjavi z večinsko družbo konfliktno. Posebnosti članov marginaliziranih skupin ogrožajo ravnotežje socialnega sistema, prav tako pa te skupine razširjajo informacije na neformalne načine (Žgavc, 2011, str. 58).

Pajnik (2003, str. 87) piše, da je vprašanje o položaju marginaliziranih skupin in posameznikov povezano z vprašanji demokracije, družbenimi praksami vključevanja in izključevanja, resursov, možnostjo vplivanja na družbene odločitve in z distribucijo moči. Prav tako je to vprašanje povezano s participacijo v javni sferi, ki se danes oblikuje pod pogoji tržnega kapitalizma. Pri tem je pomembno omeniti podobo marginaliziranih skupin v medijih, ki soustvarjajo in legitimirajo diskurz, ki predstavlja posameznike kot motnjo v sistemu in ustvarjajo delitev med *nami* in *njimi*.

Vegnuti (1993, str. 239) navaja, da ena najbolj sistematičnih teorij o marginalizaciji ugotavlja, da večina ljudi preživi situacije, ki ustvarjajo tveganja za pretrganje vezi med osebo in družbenim okoljem in ki lahko to osebo potisnejo tudi na njen rob. Med take situacije prišteva: nezaposlenost, revščino, osamljenost in kulturno, kriminalizirano ali politično marginalizacijo. Pri tem poudarja, da je marginalnost vedno relativna, kjer sta vpletena dva akterja, družbeni in individualni. Prav tako pa pravi, da se izključen posameznik ne bo nujno znašel na robu družbe.

1.7 Vloga socialnega dela pri delu z marginaliziranimi

Čacinovič Vogrinčič in Mešl (2019, str. 19) pravita, da je predmet socialnega dela reševanje psihosocialnih problemov ljudi. Predmet pa so procesi pomoči, ki jih soustvarimo na vseh ravneh življenja (mikro, mezo in makroravni). Delo socialnih delavcev je vedno obsegalo dva sklopa. Prvi sklop obsega raziskovanje značilnosti družbenih problemov in razvoja, značilnosti psihosocialnih problemov ljudi, obstoječih družbenih institucij, politike in socialne politike ter drugi sklop, ki obsega raziskovanje procesov pomoči, predvsem kako izvajamo socialno delo in kaj je posebno v teh procesih pomoči.

Flaker (2012, str. 37) pravi, da je socialno delo nastalo v sosledju delavskih gibanj za boljšo družbo, boljši položaj delavskega razreda in ostalih osiromašenih. Premik od pomoči ljudem iz verske, človekoljubne in dobrodelne domene v prostor stroke in skupnih dejanj sta povzročila delavsko gibanje in boj za socialno pravičnost. Z nastankom socialne države pa je socialno delo postalo nujni instrument za njeno uveljavljanje. Socialni delavci so bili nujni, da so zagotovili uveljavljanje pravic, razlaganje delovanja socialne države in vključevanje ljudi v institucije njenega delovanja.

Lahko bi rekli, da socialni delavci pri svojem delu hkrati in spretno uporabljajo znanja, vrednote in etiko socialnega dela ter svojo osebnost, da bi uporabnikom zagotovili ustrezno pomoč (Milošević Arnold in Poštrak, 2003, str. 121).

In tako kot pišeta Milošević Arnold in Poštrak (2003, str. 17), imajo socialni delavci znanje in izkušnje, ki jih uporabljajo z namenom, da bi uporabnikom zagotovili ustrezne socialne storitve. Delati morajo za blaginjo ljudi, pri tem pa uporabljajo znanstvena spoznanja o

človeku in družbi, uporabljajo vse razpoložljive vire za zadovoljevanje potreb in upoštevajo socialno pravičnost.

Kot pravi Zaman (2010, str. 171–174), je kot študentka Fakultete za socialno delo skupaj z drugimi prostovoljkami izvedla projekt z naslovom Promocija strpnosti kot način preseganja predsodkov in marginalizacije. Pravzaprav so z razpravami, ki so jih sprožile znotraj delavnic, želele spodbuditi kritično refleksijo o nestrpnosti. S projektom so predvsem poudarjale raznolikost in enakopravnost prav vseh ljudi v družbi. Pri tem so se osredotočale predvsem na učenje socialnih spretnosti, prepoznavanje in upoštevanje načela multikulturalnosti, spreminjanje diskurzov drugačnosti, učenje spoštljivega odnosa do drugih narodnosti, spodbujanje odgovornosti za lastna dejanja idr. Splošna ugotovitev teh delavnic je bila, da imajo vsi otroci predsodke do določenih marginaliziranih skupin, ki pa so jih večinoma prevzeli od staršev in okolja.

Iz zgornjega zapisa je mogoče opaziti, da predsodke, stereotype in diskriminacijo začnejo naslavljeni že študenti sami v okviru prakse, kjer lahko neposredno zaznavajo diskriminatorne prakse in odklonsko vedenje večine do pripadnikov drugih skupin. Urh (2007, str. 236) piše, da so odkrite diskusije o rasizmu, neenakosti in izključenosti na Fakulteti za socialno delo v preteklih letih omogočile, da študenti v projektnem delu tako z Romi kot s pripadniki drugih skupin, pridobivajo izkušnje na področju etnično občutljivega socialnega dela in socialnega dela, ki temelji na antirasizmu. Na fakulteti študenti vzpostavljajo stike s pripadniki različnih etničnih skupin, pridobijo izkušnje dela na terenu, prav tako pa sodelujejo v skupnostnih akcijah, razvijajo aktivno držo ter najpomembnejše, kritično reflektirajo svoje delo.

Socialni delavci se pri svojem delu srečujejo z raznovrstnimi uporabniki, ki se v svojem vsakdanjem življenju zaradi takih ali drugačnih osebnih okoliščin soočajo z mnogimi preprekami, ki jim onemogočajo dostop do dobrin in enakopravnega vključevanja v družbo. Prav zaradi tega potrebujejo pomoč socialnih delavcev, ki so kulturno občutljivi in udeležujejo antirasistične prakse.

Humljan Urh (2013, str. 63–64) pravi, da je socialna delavka etnično občutljiva takrat, ko pri sebi prepozna, da pripadnika neke skupine obravnava kot tisto, ki je bolj dosledna za diskriminacijo. Avtorica prav tako opozarja na učenje s pomočjo refleksije, ki je nujno, saj

so lahko naša dejanja pogosto kontroverzna našim prepričanjem. Kulturno kompetenten socialni delavec se nenehno izobražuje in je vpet v proces samorefleksije, učenja tujih jezikov, spoznavanja raznovrstnih kultur in ponotranjanja antirasistične prakse. Njegovo delo temelji na pomoči posameznikom, skupinam in skupnostim ob hkratnem upoštevanju kulturnih značilnosti, ki vplivajo na življenje ljudi.

Pri svojem delu imajo socialni delavci avtonomijo, ki se kaže v njihovi moči. Kaže se predvsem v njihovih odločitvah, naklonjenosti teoretskim izhodiščem in pristranskosti do določenih pristopov in metod dela. Vse to pa pomeni, da so socialni delavci odgovorni za ravnanja pri svojem delu. Svoje moči nikakor ne smejo uporabljati za diskriminacijo, vendar jo je potrebno znati izrabljati za podporo izključenim. Kompetence, ki jih morajo socialni delavci imeti predvsem na osebni ravni, vključujejo: samozavedanje in spoprijemanje s predsodki, biti morajo etnično občutljivi, zavedati se morajo lastne privilegiranosti, delati po metodi krepitve moči ter se zavzemati za skupnostno socialno delo (Humljan Urh, 2013, str. 64).

Prav tako je v socialnem delu pomembno govoriti o vrednotah, ki se kažejo pri delu socialnih delavcev in so lahko tudi škodljive. Kadar socialni delavci delajo s pripadniki drugih kultur, lahko njihovo presojo zameglijo predsodki. In prav predsodki in stereotipi so pogosto vzrok, da uporabniki ne dobijo pomoči, ki jo resnično potrebujejo. Delo, ki temelji na predsodkih, pa je diskriminatorna praksa. Še posebej pomemben okvir za prakso socialnega dela so vrednote, ki nasprotujejo neenakosti, rasizmu in drugim vrstam diskriminacije. Znotraj socialnega dela govorimo o treh dejavnikih, ki vplivajo na vrednostni sistem. To so: organizacijski (zakonodaja), kulturni (predsodki, stereotipi) in osebni (osebne izkušnje socializacije ...) kontekst (Urh, 2007, str. 234–235).

Flaker (2012, str. 117) pravi, da je najboljši način za premoščanje predsodkov do pripadnikov nekaterih skupin, spoznavanje točno teh ljudi in njihov življenjski svet. Ob tem poudarja, da so predsodki abstraktni, ljudje pa resnični, nekaj, kar nam je nerazumljivo izven konteksta in nam postane razumljivo takrat, ko spoznamo okolje, kjer se to odvija. Četudi nekega predsodka ne moremo sprejeti, lahko sprejmemo ljudi.

1.7.1 Študij socialnega dela in predsodki

Wahler (2012, str. 1058) pravi, da imajo tudi študenti predsodke, ki lahko vplivajo na njihovo presojo in sposobnost uporabe poklicnih vrednot pri interakciji z marginaliziranimi v praksi socialnega dela. Socialni delavci redno komunicirajo z ljudmi iz različnih okolij, življenjskimi izkušnjami in kulturami, pri tem pa je njihova dolžnost, da razumejo uporabnika, ne glede na nasprotna prepričanja, vrednote ali izbire. Nemalokrat so predsodki tako zakoreninjeni, da so pravzaprav nezavedni, zato je potrebno, da jih ozavešimo, da bi lahko sprejeli objektivne odločitve v praksi (Nicotera in Kang, 2009, kot navedeno v Wahler, 2012, str. 1058).

Med temeljne vrednote socialnega dela prištevamo spoštovanje človekovega dostojanstva in integritete, socialno pravičnost in humanost, spoštovanje raznolikosti in profesionalno integriteto. In prav učenje študentov, da odražajo te poklicne temeljne vrednote, je pomemben del izobraževanja za socialno delo. Pri tem pa avtorica poudarja, da je to težje kot se zdi, saj vsi študenti v izobraževalni sistem vstopajo z lastnimi predsodki in mnenji, ki so posledica vzgoje in kulturnih ali družinskih vrednot. Pomembno je, da se študente v času izobraževanja podpre pri prepoznavanju in soočanju z lastnimi predsodki, da bi lahko vsakega uporabnika videli kot posameznika in mu zagotovili storitve, brez vmešavanja njihovih osebnih vrednot (Wahler, 2012, str. 1059–1060).

Učni načrti izobraževanja za socialno delo so bili zasnovani tako, da se študenti soočijo z lastnimi predsodki in stereotipi, naslavljaajo diskriminacijo na podlagi rasne ali etnične pripadnosti, spolne usmerjenosti ali duševne bolezni z namenom izboljšanja splošne ozaveščenosti, razumevanja in sprejemanja raznolikosti ter posameznikov (Wahler, 2012, str. 1060–1061). Študenti naj bi v času izobraževanja pridobili vrsto kompetenc, ki jih opredeljuje predstavitveni zbornik Fakultete za socialno delo (Fakulteta za socialno delo 2019, kot navedeno v Mesec in Jurček, 2020, str. 262), med katere uvršča tudi prepoznavanje in razumevanje raznolikosti in odzivanje nanjo. To pa pomeni, da so študentje sposobni prepoznavati lastne predsodke in diskriminatorna ravnanja, rasistična in diskriminatorna ravnanja in družbene ideologije ter delovati proti njim, prav tako pa so sposobni delovati v raznolikih družbenih in kulturnih okoljih.

Humljan Urh (2013, str. 66–67) pravi, da je pomembno načelo kulturno kompetentnega

socialnega dela spoprijemanje s predsodki do etničnih manjšin. Pri tem misli predvsem strokovne delavce, ki delajo s pripadniki etničnih manjšin, da ozavestijo lastna prepričanja in vrednote, da te ne bi imele vpliva na diskriminatorno obravnavo. Ravno zaradi nezavednega vpliva predsodkov na nastajanje izključevanja morajo socialni delavci vedno znova kritično ovrednotiti lastno prakso. Avtorica predlaga dve vaji pri delu s študenti, kadar naslavljamo etnično občutljivost in antirasizem. Pri prvi vaji gre za zapisovanje asociacij, ki študentom pridejo na misel o pripadnikih etnične manjšine, pri drugi vaji pa študenti zapišejo vse negativne in pozitivne podobe o določeni manjšini. Ti dve vaji sta dobri iztočnici za refleksijo tega, kako naša prepričanja temeljijo na predsodkih in stereotipih.

2 FORMULACIJA PROBLEMA

Za pisanje diplomskega dela z naslovom Predsodki in stereotipi študentk in študentov Fakultete za socialno delo v času dodiplomskega študija sem se odločila predvsem zaradi tega, ker smo med študijem veliko govorili o predsodkih in stereotipih, s katerimi se srečujemo vsi mi, tudi študentje. Tema me je pritegnila predvsem zaradi tega, ker se nekako od socialnih delavcev, študentov, pa tudi vseh predavateljev pričakuje, da predsodkov in stereotipov nimamo. Družba je veliko bolj odprta do tistih, ki so bili predsodkov in stereotipov deležni kot pa obratno. Med študijem pa se je izkazalo, da imamo predsodke vsi, zelo pomembno pa je, kot smo velikokrat govorili, da se jih zavedamo in kar je najbolj pomembno, da nas predsodki in stereotipi ne ovirajo pri delu z najrazličnejšimi uporabniki, s katerimi se srečujemo med študijem, na praksi ali kasneje v času zaposlitve. Za študente sem se odločila predvsem zaradi tega, ker nekako velja prepričanje, da študenti Fakultete za socialno delo nimamo predsodkov in stereotipov in se to od nas tudi nekako pričakuje, kot da je prepovedano, da bi jih imeli, še posebej, ker navadno delamo ravno z ljudmi, ki se vsakodnevno srečujejo s takšnimi in z drugačnimi preprekami, negativnimi izkušnjami in tudi s predsodki. Med študijem, skozi pogovore s prijatelji in študenti ter na podlagi izkušenj pa se je izkazalo ravno obratno. Za različne marginalizirane skupine, do katerih bi lahko imeli predsodke in stereotipe, sem se odločila predvsem zaradi tega, ker menim, da se v času študija študenti srečamo z njimi (priseljenci, Romi, istospolno usmerjeni itd.) na praksi in se na takšen način lahko soočimo s predsodki in stereotipi in jih prepoznamo kot napačne ali pa jih še bolj okrepimo. Z raziskavo želim ugotoviti, ali se predsodki in stereotipi študentov do marginaliziranih skupin bolj odražajo na njihovem mnenju kot pa na aktivnostih v konkretnih situacijah, kako pogosto so se študenti s temi skupinami srečevali v času študijske prakse in katera sestavina študijskega procesa je pripomogla k zmanjševanju njihovih predsodkov in stereotipov.

Z raziskavo, ki sem jo izvedla v okviru diplomskega dela, sem želela odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Ali se predsodki in stereotipi študentov do marginaliziranih skupin večkrat odražajo na mnenju kot pa na aktivnostih?
2. Ali imajo študentke in študenti višjih letnikov manj predsodkov in stereotipov na mnenju kot študentke in študenti nižjih letnikov?

3. Kako pogosto so se študenti srečevali z marginaliziranimi skupinami in ali je pogostost stikov povezana z večjo pripravljenostjo sodelovanja študentov z njimi?
4. Kako pogosto so tisti študenti, ki so izkazali predsodke in stereotipe na mnenju, imeli stike s temi marginaliziranimi skupinami?
5. Katera sestavina študijskega procesa je v preteklosti pripomogla k zmanjševanju predsodkov in stereotipov študentov?

2.1 Hipoteze

Na podlagi literature, ki sem jo prebrala, dosedanjih raziskav in lastnega razmišljanja sem postavila naslednje hipoteze:

- H1: Več predsodkov in stereotipov študentov se odraža na mnenju kot pa na njihovih aktivnostih.
- H2: Študentke in študenti višjih letnikov imajo manj predsodkov in stereotipov na mnenju kot študentke in študenti nižjih letnikov.
- H3: Študenti so se z marginaliziranimi skupinami srečevali včasih, pogostost stikov pa je povezana z njihovo pripravljenostjo na sodelovanje.
- H4: Tisti študenti, ki so izkazali predsodke in stereotipe na mnenju do marginaliziranih skupin, so imeli z njimi stike redko.
- H5: Študentkam in študentom je pri zmanjševanju predsodkov in stereotipov najbolj pripomogla študijska praksa.

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave, model raziskave in spremenljivke

Vrsta raziskave, ki sem jo opravila, je kvantitativna, ker sem zbirala številčne podatke z anketnim vprašalnikom. Raziskava je tudi deskriptivna, saj je namen opisne raziskave količinsko opredeliti osnovne značilnosti proučevanega pojava ali ugotoviti obstoj in moč zveze med dvema ali več pojavi. Moja raziskava je tudi empirična, saj sem na novo zbirala gradivo za preverjanje svojih hipotez (Mesec, 2009, str. 3–6).

Upoštevane spremenljivke v moji raziskavi so:

Tabela 3.1: Spremenljivke raziskave

SPREMENLJIVKA	INDIKATOR	MODALITETA	RAVEN MERJENJA
Spol	Vprašanje po spolni opredelitvi	Ženski, moški, nebinarna oseba, ne želim se opredeliti, želim se opredeliti kot _____	Nominalna raven
Letnik študija	Vprašanje po letniku študija	1. letnik 2. letnik 3. letnik 4. letnik	Ordinalna raven
Odražanje predsodkov in stereotipov na mnenju	Stopnja strinjanja, da Romi živijo na račun države	Sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se, popolnoma se strinjam	Ordinalna raven
	Stopnja strinjanja, da Romi na cenijo izobrazbe		
	Stopnja strinjanja, o pisanih oblačilih Romov		
Odražanje predsodkov in stereotipov na mnenju	Stopnja strinjanja o nižji izobrazbi migrantov	Sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se, popolnoma se strinjam	Ordinalna raven
	Stopnja strinjanja o povzročanju kriminala migrantov		
	Stopnja strinjanja o ogroženosti služb zaradi migrantov		
Odražanje predsodkov in stereotipov na mnenju	Stopnja strinjanja o homoseksualnosti kot posledici nestabilnega družinskega življenja	Sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se, popolnoma se strinjam	Ordinalna raven
	Stopnja strinjanja, da homoseksualni vzgajajo svoje otroke v homoseksualce		

SPREMENLJIVKA	INDIKATOR	MODALITETA	RAVEN MERJENJA
	Stopnja stinjanja, da so vzroki za homoseksualnost v hormonskem neravnovesju		
Odražanje predsodkov in stereotipov na mnenju	Stopnja strinjanja o prepirljivosti južnjakov	Sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se, popolnoma se strinjam.	Ordinalna raven
	Stopnja strinjanja o slabši podjetnosti južnjakov		
	Stopnja strinjanja o lenobi južnjakov		
Odražanje predsodkov in stereotipov na mnenju	Stopnja stinjanja, da muslimani zatirajo ženske in jih silijo v podrejeno vlogo	Sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se, popolnoma se strinjam.	Ordinalna raven
	Stopnja strinjanja o neizobraženosti muslimank		
	Stopnja stinjanja, da so muslimani teroristi		
Odražanje predsodkov in stereotipov na mnenju	Stopnja strinjanja, da je brezdomstvo posledica napačnih odločitev	Sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se, popolnoma se strinjam.	Ordinalna raven
	Stopnja strinjanja, da so brezdomci zasvojenici ali alkoholiki		
	Stopnja strinjanja, da so brezdomci nemotivirani za delo		
Odražanje predsodkov in stereotipov na mnenju	Stopnja strinjanja, da so alkoholiki moški srednjih let, ki imajo slab položaj	Sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se, popolnoma se strinjam.	Ordinalna raven
	Stopnja strinjanja, da zasvojeni nimajo zaposlitve		
	Stopnja strinjanja, da drogo uporabljajo delinkventni in tisti s težavami z vključevanjem		
Odražanje predsodkov in stereotipov na mnenju	Stopnja stinjanja, da so duševni bolniki šibki	Sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se, popolnoma se strinjam.	Ordinalna raven
	Stopnja strinjanja, da so duševni bolniki nepredvidljivi		
	Stopnja stinjanja, da so duševni bolniki nasilni		
Odražanje predsodkov in stereotipov na aktivnostih	Vprašanje po tem, ali so pripravljeni spiti kavo s pripadnikom marginalizirane skupine	Romi, migranti, istospolno usmerjeni, pripadniki drugih narodnosti, muslimani, brezdomci, odvisniki, ljudje s težavami v duševnem zdravju	Nominalna raven
	Vprašanje o tem, koga bi imeli za soseda	Romi, migranti, istospolno usmerjeni, pripadniki drugih narodnosti, muslimani,	Nominalna raven

SPREMENLJIVKA	INDIKATOR	MODALITETA	RAVEN MERJENJA
		brezdomci, odvisniki, ljudje s težavami v duševnem zdravju	
	Vprašanje po tem, h komu bi se usedli na zadnji prosti sedež	Romi, migranti, istospolno usmerjeni, pripadniki drugih narodnosti, muslimani, brezdomci, odvisniki, ljudje s težavami v duševnem zdravju	Nominalna raven
	Vprašanje po tem, koga bi brez težav spremljali na upravno enoto	Romi, migranti, istospolno usmerjeni, pripadniki drugih narodnosti, muslimani, brezdomci, odvisniki, ljudje s težavami v duševnem zdravju	Nominalna raven
	Vprašanje po tem, komu bi ponudili prevoz do doma	Romi, migranti, istospolno usmerjeni, pripadniki drugih narodnosti, muslimani, brezdomci, odvisniki, ljudje s težavami v duševnem zdravju	Nominalna raven
	Vprašanje po tem, komu bi posodili telefon	Romi, migranti, istospolno usmerjeni, pripadniki drugih narodnosti, muslimani, brezdomci, odvisniki, ljudje s težavami v duševnem zdravju	Nominalna raven
Količina predsodkov in stereotipov	Vprašanje po odražanju predsodkov in stereotipov na mnenju; odgovor na 1. vprašanje v vprašalniku (glej priloge)	Sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se, popolnoma se strinjam.	Ordinalna raven
Pogostost stikov z marginaliziranimi skupinami v času prakse	Ocenjevanje pogostosti stika z Romi	Nikoli, redko, včasih, pogosto, zelo pogosto (redko pomeni, da so se z njo v času prakse srečali zgolj nekajkrat, zelo pogosto pa pomeni, da so se z njim srečevali tedensko)	Ordinalna raven
	Ocenjevanje pogostosti stika z migranti		
	Ocenjevanje pogostosti stika z istospolno usmerjenimi		
	Ocenjevanje pogostosti stika s pripadniki drugih narodnosti		
	Ocenjevanje pogostosti stika z muslimani		
	Ocenjevanje pogostosti stika z brezdomci		
	Ocenjevanje pogostosti stika z odvisniki		

SPREMENLJIVKA	INDIKATOR	MODALITETA	RAVEN MERJENJA
	Ocenjevanje pogostosti stika z ljudmi s težavami v duševnem zdravju		
Pripravljenost sodelovanja v socialno-delovnem odnosu	Ocenjevanje pripravljenosti sodelovanja z Romi	Zelo malo verjetno, malo verjetno, niti neverjetno niti verjetno, verjetno, zelo verjetno	Ordinalna raven
	Ocenjevanje pripravljenosti sodelovanja z migranti		
	Ocenjevanje pripravljenosti sodelovanja z istospolno usmerjenimi		
	Ocenjevanje pripravljenosti sodelovanja s pripadniki drugih narodnosti		
	Ocenjevanje pripravljenosti sodelovanja z muslimani		
	Ocenjevanje pripravljenosti sodelovanja z brezdomci		
	Ocenjevanje pripravljenosti sodelovanja z odvisniki		
	Ocenjevanje pripravljenosti sodelovanja z ljudmi s težavami v duševnem zdravju		
Izkazovanje predsodkov in stereotipov	Vprašanje po odražanju predsodkov in stereotipov na mnenju; odgovor na 1. vprašanje v vprašalniku (glej priloge)	Sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se, popolnoma se strinjam	Ordinalna raven
Sestavina študijskega procesa	Stiki z marginaliziranimi skupinami med prakso	Sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se, popolnoma se strinjam	Ordinalna raven
	Mentorji za študijsko prakso na FSD		
	Mentorji za prakso na učni bazi		
	Sošolci/ke		
	Predavanja, vaje, seminarji		

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Za merjenje spremenljivk sem uporabila spletni vprašalnik, ki sem ga izdelala s pomočjo spletne aplikacije IKA (Arnes). Vprašanja sem sestavila s pomočjo prebrane literature, svojih opazanj, izkušenj, ki sem jih pridobila v času opravljanja prakse in lastnega zanimanja. Vprašalnik je povsem anonimen, vprašanja pa se nanašajo na zastavljena raziskovalna vprašanja in hipoteze. Dodatno pa sem zastavila tudi nekaj drugih vprašanj z namenom pridobivanja širše slike o moji populaciji. Ta vprašanja se nanašajo na spol in letnik študija sodelujočih.

Vprašalnik vsebuje 14 vprašanj, od tega je eno vprašanje pol odprto in se nanaša na spol sodelujočih, ostala vprašanja pa so zaprtega tipa. Uporabila sem tudi petstopenjsko lestvico. Prvi sklop vprašanj se nanaša na predsodke in stereotipe, kjer sem primerjala izkazane predsodke in stereotipe študentov na mnenju in predsodke in stereotipe na aktivnostih. Drugi sklop vprašanj pa se nanaša na pogostost stikov z marginaliziranimi skupinami, pripravljenost na sodelovanje z njimi in pa na sestavine študijskega procesa, ki so pripomogle k zmanjševanju predsodkov in stereotipov.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo v moji raziskavi sestavljajo vsi študenti Fakultete za socialno delo v Ljubljani dodiplomskega študija, ki so vpisani v študijsko leto 2021/22. Ker je to edina Fakulteta za socialno delo v Sloveniji, so to hkrati tudi vsi študenti socialnega dela v Sloveniji. Vzorec predstavljajo tisti študenti, ki imajo družabno omrežje Facebook. Vzorec je neslučajnostni priročni, ker so vanj vključeni tisti študenti, ki so moji raziskavi najbolj dostopni. Vsaka enota populacije pri izboru ni imela enake možnosti, da pride v vzorec, saj študenti brez družabnega omrežja Facebook niso imeli možnosti sodelovanja.

Vprašalnik so v celoti izpolnili 103 študenti.

3.4 Zbiranje podatkov

Metoda zbiranja podatkov v moji raziskavi je bila (spletna) anketa. Povezavo za dostop do ankete sem delila na družabnem omrežju Facebook v skupine študentov Fakultete za socialno delo, poleg tega pa sem povezavo do ankete delila tudi preko zasebnih sporočil na Facebooku študentom socialnega dela. Anketa je bila aktivna (torej študenti so imeli možnost, da jo izpolnejo) v časovnem obdobju od 17. 5. 2022 do 1. 6. 2022. Po 1. 6. 2022 sem zbiranje podatkov zaključila. Rezultati so se sproti shranjevali v zbirnik podatkov, do katerega dostopam s svojim uporabniškim imenom in geslom.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Podatke raziskave sem v skladu s postavljenimi hipotezami obdelala na kvantitativen način, s pomočjo spletne aplikacije 1KA (Arnes), prav tako pa sem nekatere podatke obdelala s

pomočjo računalniškega programa Microsoft Excel. Pridobljene podatke sem prikazala z grafi. Pri spremenljivkah, za katere me je zanimala povezava, sem izračunala korelacijo s Pearsonovim koeficientom korelacije.

4 REZULTATI

V nadaljevanju so prikazani rezultati izvedene raziskave na vzorcu 103 študentov. Podatki so bili pridobljeni s pomočjo spletne ankete v časovnem obdobju od 17. 5. 2022 do 1. 6. 2022.

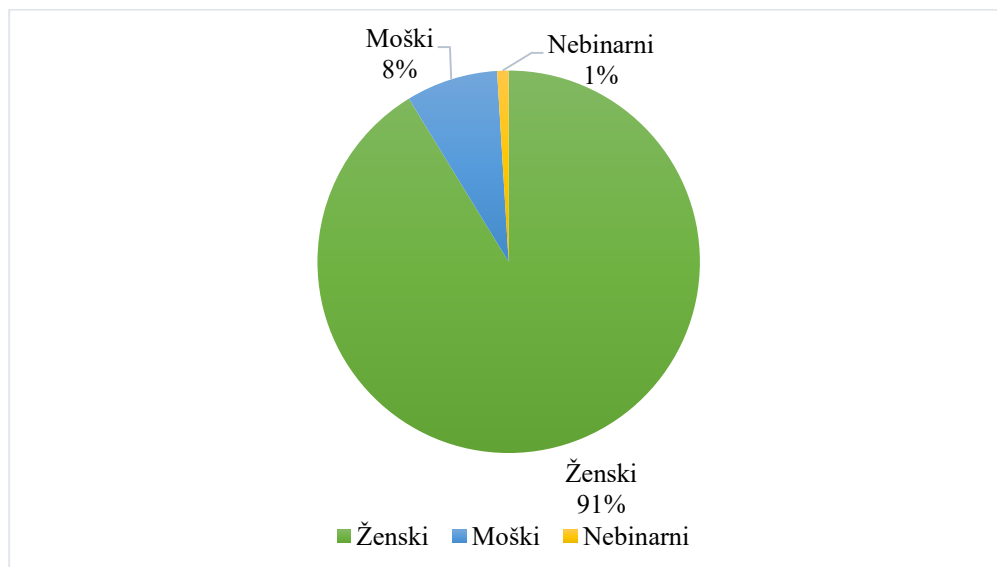
4.1 Splošni podatki o študentkah in študentih, ki so sodelovali v raziskavi

Prvi dve vprašanji anketnega vprašalnika ugotavljata spol in letnik študija študentk in študentov, ki so sodelovali v raziskavi, in sta bili postavljeni z namenom ugotavljanja splošnih podatkov o študentkah in študentih.

4.1.1 Spol

V moji raziskavi je sodelovalo 94 oseb ženskega spola (91 %), 8 oseb moškega spola (8 %) in ena oseba, ki se je opredelila kot nebinarna (1 %). Možnosti »ne želim se opredeliti« in pa »želim se opredeliti kot«, ni izbral nihče. Večina študentov, ki so odgovarjali na vprašanja, je bila torej ženskega spola.

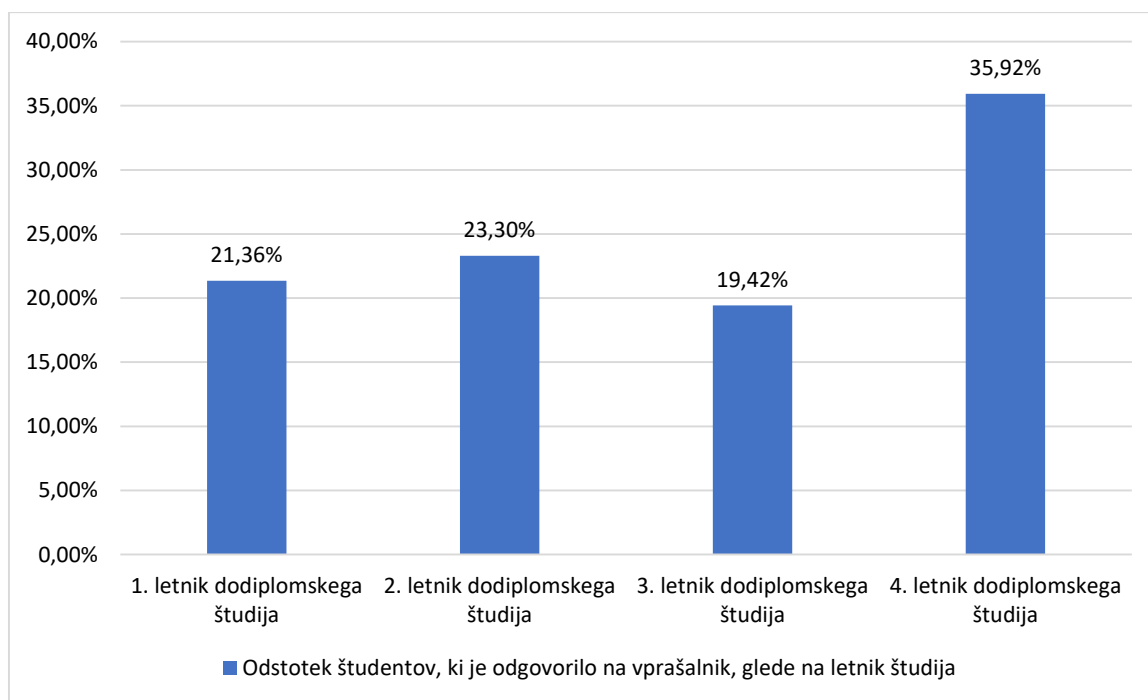
Graf 4.1: Porazdelitev vprašanih študentov glede na spol

4.1.2 Letnik študija

Na vprašalnik je z dodiplomskega študija socialnega dela odgovorilo 22 študentov (21,36 %) prvega letnika, 24 študentov (23,30 %) drugega letnika, 20 študentov (19,42 %) tretjega letnika in 37 študentov (35,92 %) četrtega letnika.

Graf 4.2: Porazdelitev študentk in študentov glede na letnik študija

4.2 Odražanje predsodkov in stereotipov

4.2.1 Odražanje predsodkov in stereotipov študentov na mnenju

Prvi sklop vprašanj (vprašanja od 3 do 10) v anketi je vseboval 24 trditev, ki so se nanašale na marginalizirane skupine in pri katerih so študenti na petstopenjski lestvici ocenjevali strinjanje s temi trditvami. Vrednosti, ki so jih študenti za posamezno trditev lahko izbrali, so: sploh se ne strinjam, ne strinjam se, niti se ne strinjam niti se strinjam, strinjam se in popolnoma se strinjam. Na podlagi pridobljenih podatkov sem ugotavljala prisotnost predsodkov in stereotipov posameznega študenta na način, da sem preverjala označene vrednosti pri posamezni trditvi. Če je študent eno trditev pri posamezni marginalizirani skupini označil s popolnoma se strinjam ali pa dve trditvi s strinjam se, sem ga uvrstila med tiste študente, ki so izkazali predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin na mnenju.

V nadaljevanju sledi primerjava izkazanih predsodkov in stereotipov študentov na mnenju, po letnikih.

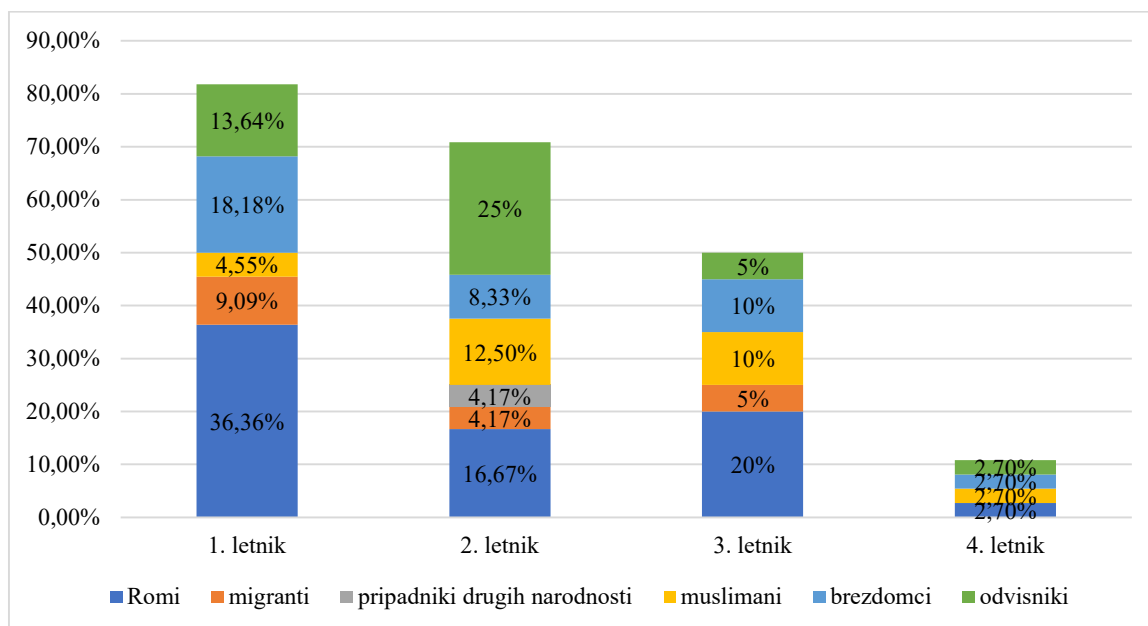
V prvem letniku je od 22 študentov 8 (36,36 %) takih, ki so izkazali predsodke in stereotipe do Romov. Do migrantov sta predsodke in stereotipe izkazala 2 (9,09 %) študenta, do muslimanov je predsodke in stereotipe izkazal 1 (4,55 %) študent, do brezdomcev so izkazali predsodke in stereotipe 4 (18,18 %) študenti in do odvisnikov 3 (13,64 %) študenti. Do istospolno usmerjenih oseb, pripadnikov drugih narodnosti in ljudi s težavami v duševnem zdravju pa izmed študentov prvega letnika predsodkov in stereotipov ni izkazal nihče.

V drugem letniku so od skupno 24 študentov predsodke in stereotipe do Romov izkazali 4 (16,67 %) študenti. Do migrantov je predsodke in stereotipe izkazal 1 (4,17 %) študent, prav tako je do pripadnikov drugih narodnosti predsodke in stereotipe izkazal 1 (4,17 %) študent. Do muslimanov so predsodke in stereotipe izkazali 3 (12,5 %) študenti, do brezdomcev 2 (8,33 %) študenta in do odvisnikov 6 (25 %) študentov. Do istospolno usmerjenih oseb in ljudi s težavami v duševnem zdravju predsodkov in stereotipov ni izkazal nihče.

V tretjem letniku so od 20 študentov predsodke in stereotipe do Romov izkazali 4 (20 %) študenti. Do migrantov je predsodke in stereotipe izkazal 1 (5 %) študent, do muslimanov 2 (10 %) študenta, do brezdomcev 2 (10 %) študenta in do odvisnikov 1 (5 %) študent. Do istospolno usmerjenih oseb, pripadnikov drugih narodnosti in do ljudi s težavami v duševnem zdravju predsodkov in stereotipov ni izkazal nihče.

V četrtem letniku so od skupno 37 študentov predsodke in stereotipe izkazali 4 študenti. 1 (2,70 %) študent je predsodke in stereotipe izkazal do Romov, 1 (2,70 %) študent do muslimanov, 1 (2,70 %) študent do brezdomcev in 1 (2,70 %) študent do odvisnikov. Do migrantov, istospolno usmerjenih oseb, pripadnikov drugih narodnosti in ljudi s težavami v duševnem zdravju predsodkov in stereotipov ni izkazal nihče.

Graf 4.3: Porazdelitev študentov, ki imajo predsodke in stereotipe, glede na letnik študija

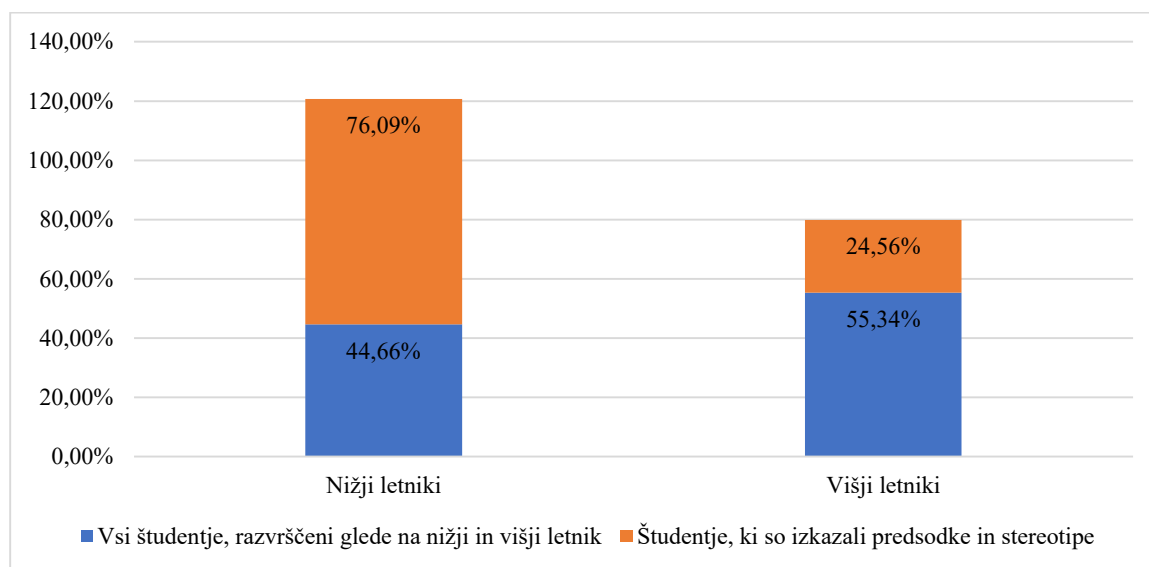
Iz podatkov je razvidno, da so študenti vseh štirih letnikov izkazali predsodke in stereotipe do šestih marginaliziranih skupin (Romi, migranti, pripadniki drugih narodnosti, muslimani, brezdomci in odvisniki) od skupno osmih. Do dveh marginaliziranih skupin (istospolno usmerjene osebe in ljudje s težavami v duševnem zdravju) predsodkov in stereotipov ni izkazal nihče. Prav tako je razvidno, da predsodki in stereotipi po letnikih padajo. Največ predsodkov in stereotipov so študenti prvega letnika izkazali do Romov, sledijo brezdomci, odvisniki in migranti, na zadnjem mestu pa muslimani. V drugem letniku so največ predsodkov in stereotipov izkazali do odvisnikov, temu sledijo Romi, muslimani, brezdomci in migranti. Kot edini pa so drugi letniki izkazali predsodke in stereotipe tudi do pripadnikov drugih narodnosti. V tretjem letniku so prav tako kot v prvem letniku največ predsodkov namenili Romom, sledijo brezdomci in muslimani ter odvisniki in migranti. Iz podatkov pa je tudi razvidno, da so zadnji letniki izkazali najmanj predsodkov in stereotipov do marginaliziranih skupin, izkazani predsodki in stereotipi do pripadnikov teh skupin pa so bili številčno enaki. Predsodke in stereotipe so izkazali do Romov, muslimanov, brezdomcev in odvisnikov.

4.2.2 Predsodki in stereotipi študentov na mnenju, glede na višji in nižji letnik

Izmed vseh študentov, ki so odgovorili na anketni vprašalnik je 46 (44,66 %) študentov

nižjih letnikov (1. in 2. letnik) in 57 (55,34 %) študentov višjih letnikov. Med vsemi študenti pa je 49 (47,57 %) takih, ki so izkazali predsodke in stereotipe na mnenju do marginaliziranih skupin. Izmed tistih, ki so izkazali predsodke in stereotipe, je 35 (76,09 %) študentov nižjih letnikov (1. in 2. letnik) in 14 (24,56 %) študentov višjih letnikov (3. in 4. letnik).

Graf 4.4: Porazdelitev študentk in študentov, ki so izkazali predsodke in stereotipe glede na nižji in višji letnik

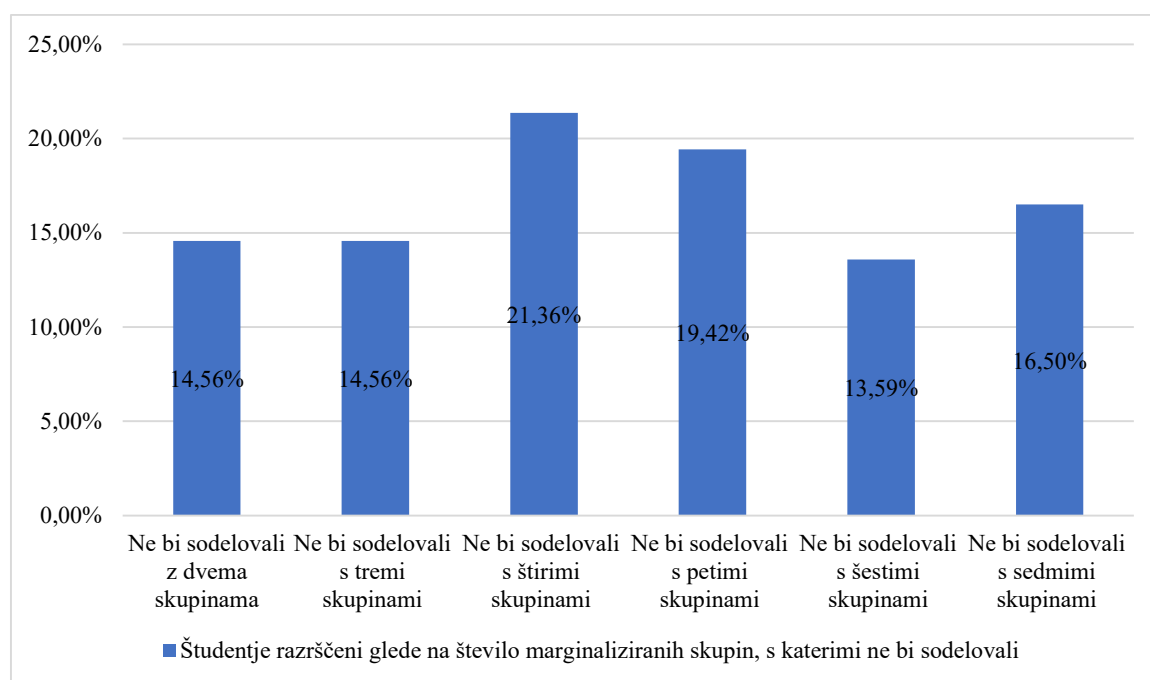
Iz podatkov je razvidno, da imajo med vsemi študenti, ki so izkazali predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin, več predsodkov in stereotipov študenti nižjih letnikov (1. in 2. letnik).

4.2.3 Odražanje predsodkov in stereotipov študentov na aktivnostih

Drugi sklop vprašanj (vprašanje 11) je v anketi vseboval 6 situacij. Za vsako izmed navedenih situacij so študenti izbrali po eno marginalizirano skupino, s katero bi se v tej situaciji lahko znašli. Na podlagi pridobljenih podatkov sem ugotavljala prisotnost predsodkov in stereotipov, ki se kažejo na aktivnostih posameznega študenta na način, da sem preverjala označene marginalizirane skupine pri posamezni situaciji. Kriterij, ki sem ga določila, je sledeč: če je študent med vsemi marginaliziranimi skupinami, ki jih je bilo 8, in podanimi situacijami, ki jih je bilo 6, izbral manj kot 3 različne marginalizirane skupine za podane situacije, sem študenta uvrstila med tiste, ki bi delovali skladno s predsodki in stereotipi. V nadaljevanju sledi primerjava izkazanih predsodkov in stereotipov študentov na aktivnostih.

Izmed vseh 103 študentov, ki so sodelovali v raziskavi, ne bi želelo sodelovati v navedenih situacijah z dvema od osmih marginaliziranih skupin 15 (14,56 %) študentov. Takih študentov, ki ne bi sodelovali s tremi od osmih marginaliziranih skupin, je prav tako 15 (14,56 %). 22 (21,36 %) študentov ne bi želelo sodelovati s štirimi od osmih marginaliziranih skupin. S petimi od navedenih osmih marginaliziranih skupin ne bi želelo sodelovati 20 (19,42 %) študentov. Prav tako v navedenih situacijah ne bi želelo sodelovati s šestimi od osmih marginaliziranih skupin 14 (13,59 %) študentov in 17 (16,50 %) študentov ne bi želelo sodelovati s sedmimi od osmih marginaliziranih skupin. Upoštevajoč kriterij za ugotavljanje predsodkov in stereotipov študentov, ki so jih izkazali v navedenih situacijah, je takih študentov, ki so izkazali predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin na aktivnostih, 73 (70,87 %).

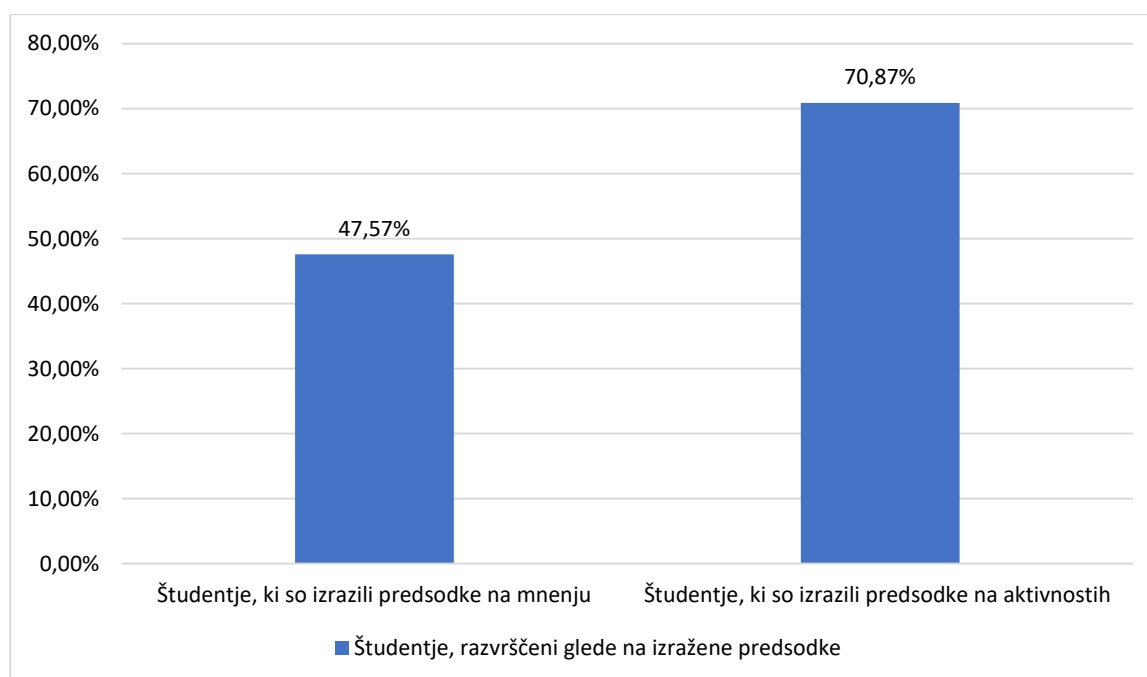
Graf 4.5: Porazdelitev študentov, ki so razvrščeni glede na število marginaliziranih skupin, s katerimi ne bi sodelovali

4.2.4 Študenti, ki so izkazali predsodke in stereotipe na mnenju, in študenti, ki so izkazali predsodke in stereotipe na aktivnostih

Med vsemi študenti, ki so izkazali predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin, je 49 (47,57 %) študentov takih, ki so jih izkazali na mnenju, 73 (70,87 %) študentov pa je takih, ki so izkazali predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin na aktivnosti in ne bi z njimi želeli sodelovati v navedenih situacijah.

Graf 4.6: Porazdelitev študentov glede na izražene predsodke in stereotipe

4.3 Stiki z marginaliziranimi skupinami

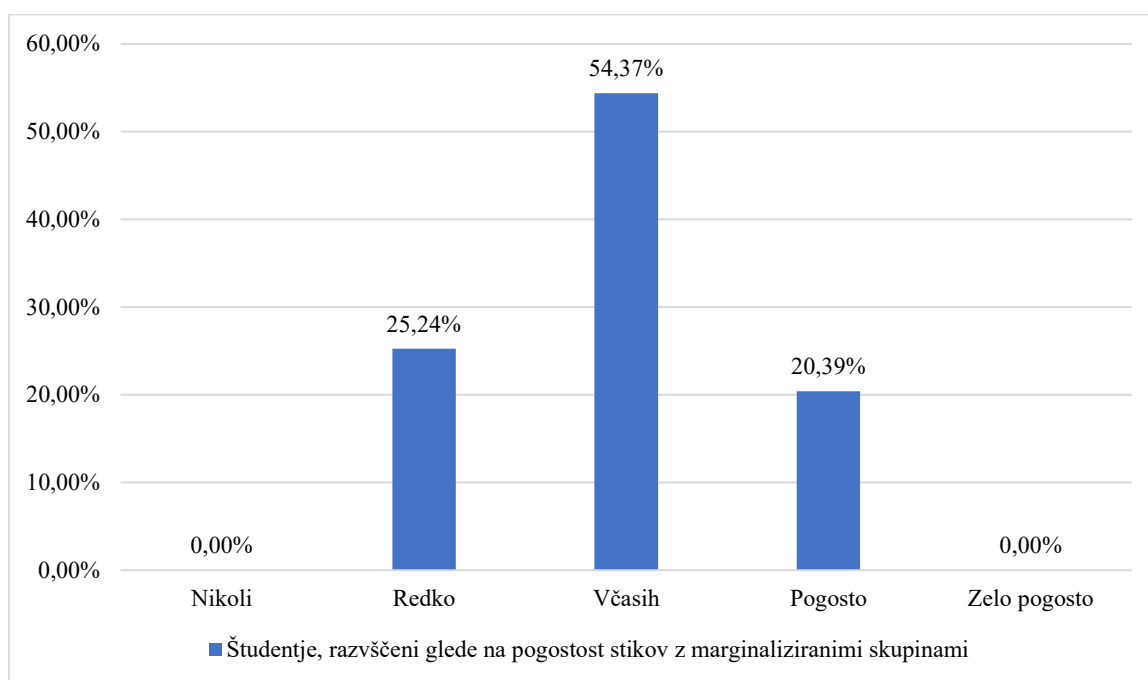
V raziskavi me je zanimalo tudi, kako pogosto so se študenti srečevali z marginaliziranimi skupinami in ali je pogostost stikov povezana z večjo pripravljenostjo sodelovanja študentk in študentov z njimi.

4.3.1 Pogostost stikov

Za vsako marginalizirano skupino so študenti na petstopenjski lestvici ocenjevali, kako pogosto so se z njo srečevali v času prakse. Vrednosti, ki so jih študenti za posamezno marginalizirano skupino lahko izbrali, so: nikoli, redko, včasih, pogosto in zelo pogosto, kjer redko pomeni, da so se študenti z njo v času študijske prakse srečali zgolj nekajkrat, zelo pogosto pa pomeni, da so se s to skupino srečevali tedensko. Na podlagi pridobljenih podatkov sem izračunala vrednost odgovorov (pri ocenjevalni lestvici, ki se nanaša na stike študentov z marginaliziranimi skupinami v času prakse). Vrednosti, ki so jih študenti označili, sem najprej pretvorila v vrednosti od 1 do 5 in nato za vsakega študenta seštel vse odgovore. Študente sem na podlagi seštetih odgovorov razvrstila v pet skupin, glede na pogostost stikov. Prva skupina je »Brez stikov«, v katero sem uvrstila posameznike, ki so na lestvici dosegli vrednosti 8, druga skupina so »Redki stiki«, v katero sem uvrstila tiste posameznike, ki so na lestvici dosegli vrednosti od 9 do 16. »Včasih« je tretja skupina stikov,

kamor sem uvrstila tiste posameznike, ki so na lestvici dosegli vrednosti od 17 do 24, četrta skupina so »Pogosti stiki«, kamor sem uvrstila posameznike, ki so na lestvici dosegli vrednosti od 25 do 32, in zadnja, peta skupina so »Zelo pogosti stiki«, v katero sem uvrstila posameznike, ki so na lestvici dosegli vrednosti od 33 do 40. Ugotovila sem, da med vsemi študenti ni nobenega takega, ki nikoli ne bi imel stika z marginaliziranimi skupinami. 26 (25,24 %) študentov je z marginaliziranimi skupinami imelo redke stike, 56 (54,37 %) vprašanih študentov je z marginaliziranimi skupinami imelo stike včasih, 21 (20,39 %) študentov pa je imelo z marginaliziranimi skupinami pogoste stike. Nihče od študentov z marginaliziranimi skupinami ni imel zelo pogostih stikov.

Graf 4.7: Porazdelitev študentov glede na pogostost stikov z marginaliziranimi skupinami

4.3.2 Pripravljenost sodelovanja študentov v socialno-delovnem odnosu

Študenti, ki so sodelovali v raziskavi, so ocenjevali, ali bi bili pripravljeni sodelovati z navedenimi marginaliziranimi skupinami v socialno-delovnem odnosu na petstopenjski lestvici. Vrednosti, ki so jih lahko izbrali, so: zelo malo verjetno, malo verjetno, niti neverjetno niti verjetno, verjetno in zelo verjetno.

Med vsemi študenti sta 2 (1,94 %) študenta taka, ki bi zelo malo verjetno bila pripravljena sodelovati z Romi, 6 (5,83 %) študentov je takih, ki bi bili malo verjetno pripravljeni

sodelovati z njimi, 8 (7,77 %) pa je takih, ki bi niti neverjetno niti verjetno sodelovali z njimi. Z Romi bi verjetno sodelovalo 33 (32,04 %) študentov, zelo verjetno pa bi v socialno-delovnem odnosu sodelovalo 54 (52,43 %) študentov.

Z migranti bi zelo malo verjetno sodeloval 1 (1 %) študent, malo verjetno pa bi z njimi sodelovalo 6 (5,83 %) študentov. V socialno-delovnem odnosu bi niti neverjetno niti verjetno sodeloval 1 (1 %) študent, verjetno pa bi z migranti sodelovalo 35 (33,98 %) študentov. Zelo verjetno bi v socialno-delovnem odnosu z migranti sodelovalo 60 (58,25 %) študentov.

V socialno-delovnem odnosu bi niti neverjetno niti verjetno z istospolno usmerjenimi sodeloval 1 (1 %) študent, 16 (15,53 %) študentov je takih, ki bi z njimi verjetno sodelovali, 86 (83,50%) pa je takih, ki bi zelo verjetno sodelovali z istospolno usmerjenimi. Vrednosti zelo malo verjetno in malo verjetno ni izbral nihče.

Med študenti so 3 (2,91 %) taki, ki bi niti neverjetno niti verjetno sodelovali s pripadniki drugih narodnosti. 21 (20,39 %) študentov bi s pripadniki drugih narodnosti verjetno sodelovalo v socialno-delovnem odnosu, zelo verjetno pa bi z njimi sodelovalo 79 (76,70 %) študentov. Vrednosti zelo malo verjetno in malo verjetno ni izbral nihče.

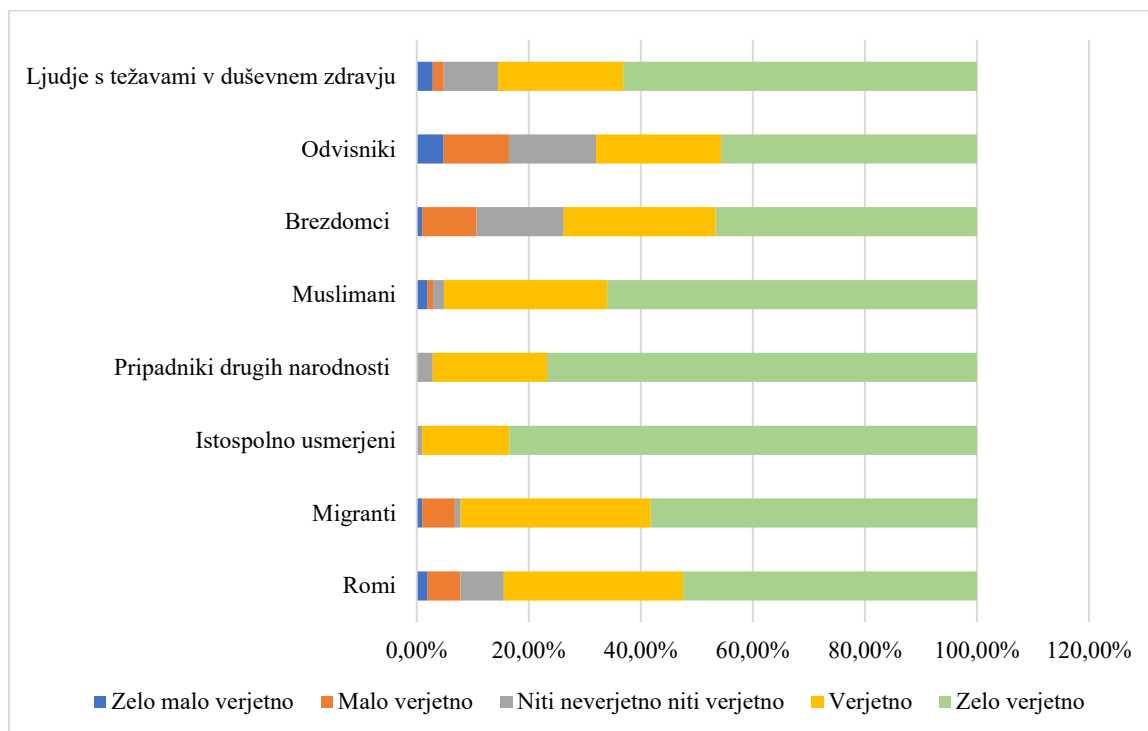
Z muslimani bi zelo malo verjetno sodelovala 2 (1,94 %) študenta, 1 (1 %) študent pa bi z njimi sodeloval malo verjetno. 2 študenta (1,94 %) bi niti neverjetno niti verjetno sodelovala z njimi v socialno delovnem odnosu. V socialno delovnem odnosu bi verjetno z muslimani sodelovalo 30 (29,13 %) študentov, zelo verjetno pa 68 (66,02 %) študentov.

Z brezdomci bi v socialno-delovnem odnosu zelo malo verjetno sodeloval 1 (1 %) študent, malo verjetno pa 10 (9,71 %) študentov. 16 (15,53 %) študentov je takih, ki bi niti neverjetno niti verjetno sodelovali z njimi, 28 (27,18 %) pa je takih, ki bi z njimi verjetno sodelovali v socialno-delovnem odnosu. Zelo verjetno bi z brezdomci sodelovalo 48 (46,60 %) študentov.

Z odvisniki bi zelo malo verjetno sodelovalo 5 (4,85 %) študentov, 12 (11,65 %) študentov pa malo verjetno. Niti neverjetno niti verjetno bi v socialno-delovnem odnosu z odvisniki sodelovalo 16 (15,53 %) študentov. 23 (22,33 %) je takih študentov, ki bi z odvisniki sodelovali verjetno, 47 (45,63 %) študentov pa bi z njimi sodelovali zelo verjetno.

Z ljudmi s težavami v duševnem zdravju bi zelo malo verjetno sodelovali 3 (2,91 %) študenti, 2 (1,94 %) študenta pa malo verjetno. Niti neverjetno niti verjetno bi v socialno-delovnem odnosu z ljudmi s težavami v duševnem zdravju sodelovalo 10 (9,71 %) študentov, verjetno pa 23 (22,33 %) študentov. Zelo verjetno bi z njimi sodelovalo 65 (63,11 %) študentov.

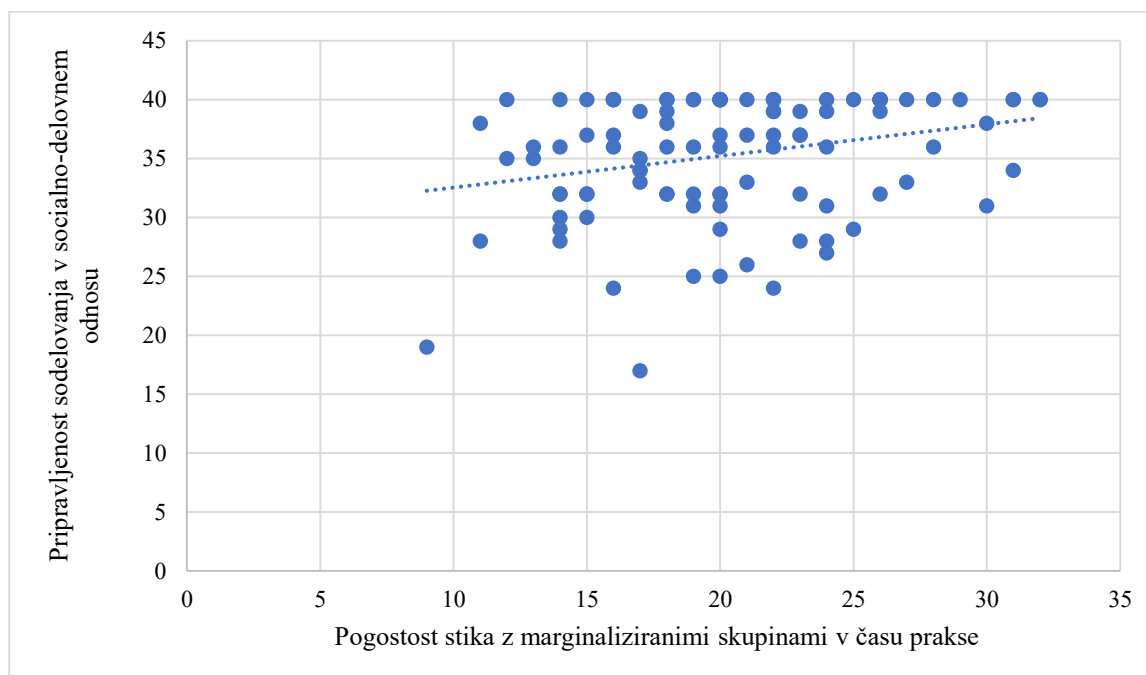
Graf 4.8: Porazdelitev študentov glede na pripravljenost sodelovanja v socialno-delovnem odnosu

4.3.3 Pogostost stikov in pripravljenost sodelovanja študentov z marginaliziranimi skupinami

Povezanost med spremenljivkama pogostost stika z marginaliziranimi skupinami v času prakse in pripravljenost sodelovanja v socialno-delovnem odnosu sem izračunala s Pearsonovim koeficientom korelacije. Pearsonov koeficient korelacije je v tem primeru $r_{xy} = 0,2658$, kar kaže na to, da med spremenljivkama obstaja nizka pozitivna povezanost. To pomeni, da več kot so študenti imeli stika z marginaliziranimi skupinami v času prakse, bolj so pripravljeni sodelovati z marginaliziranimi skupinami v socialno-delovnem odnosu.

Graf 4.9: Povezava med pogostostjo stikov z marginaliziranimi skupinami in s pripravljenostjo sodelovanja v socialno-delovnem odnosu

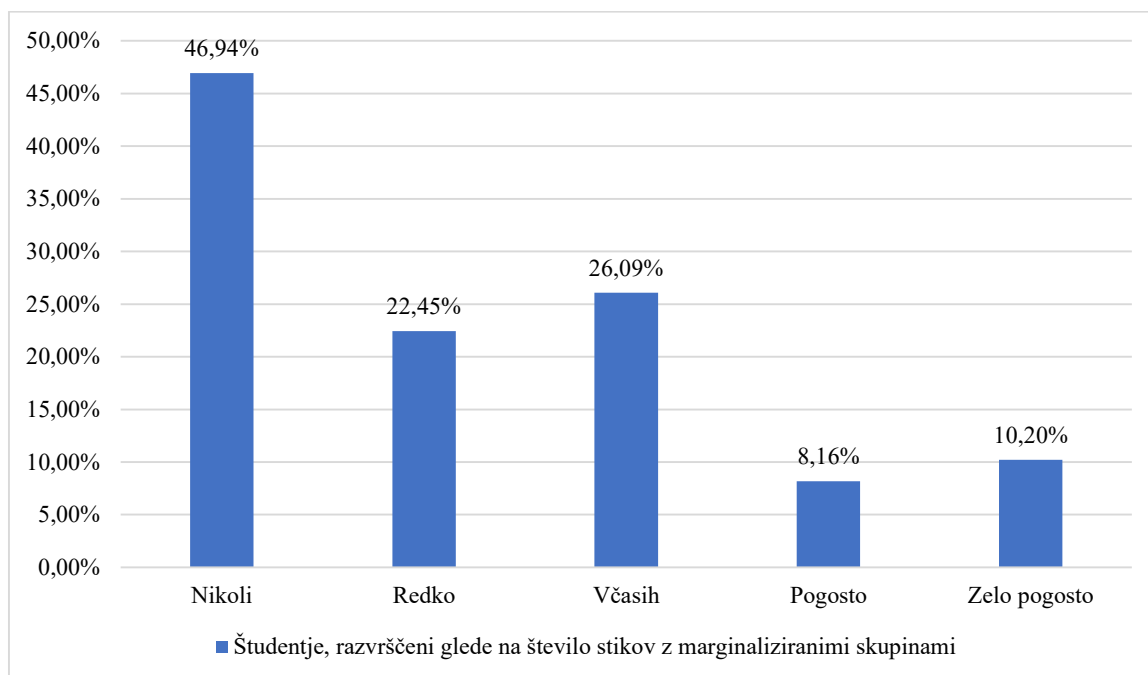

4.3.4 Stiki študentov z marginaliziranimi skupinami, do katerih so izkazali predsodke in stereotipe

Med vsemi študenti, ki so sodelovali v raziskavi, je bilo 49 (47,57 %) takih študentov, ki so izkazali predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin na mnenju. Za te študente me je zanimalo, koliko stikov so s temi skupinami imeli, zato sem izračunala vrednosti njihovih odgovorov za posamezno skupino, do katere so izkazali predsodke in stereotipe, nato pa izračunala povprečje vrednosti stikov z marginaliziranimi skupinami. Vrednosti, ki so jih študentje na petstopenjski lestvici lahko izbrali, so: nikoli, redko, včasih, pogosto in zelo pogosto (vrednosti pa sem določila od 1 do 5). Med vsemi študenti, ki so izkazali predsodke in stereotipe, je bilo 23 (46,94 %) študentov takih, ki nikoli ni imelo stika z marginaliziranimi skupinami, 11 (22,45 %) študentov je bilo takih, ki so stike z njimi imeli redko, 6 (26,09 %) študentov pa je bilo takih, ki so imeli stike z njimi včasih. 4 (8,16 %) študenti so imeli z marginaliziranimi skupinami stike pogosto, 5 (10,20 %) študentov pa zelo pogosto.

V povprečju so študentje, ki so izkazali predsodke in stereotipe, imeli približno 2 stika.

Graf 4.10: Porazdelitev študentov, ki so izkazali predsodke in stereotipe glede na število stikov z marginaliziranimi skupinami

4.4 Sestavine študijskega procesa, ki so pripomogle k zmanjševanju predsodkov in stereotipov

Med študenti, ki so odgovorili na vprašalnik, se 4 študenti (4 %) sploh ne strinjajo s trditvijo, da so k zmanjševanju njihovih predsodkov in stereotipov pripomogli stiki z marginaliziranimi skupinami med študijsko prakso. 6 (6 %) študentov se s to trditvijo ne strinja, 11 (11 %) študentov pa je takih, ki se s to trditvijo niti strinjajo niti ne strinjajo. Največji delež študentov 53 (51 %) se s to trditvijo strinja, 29 (28 %) študentov pa je takih, ki se s to trditvijo popolnoma strinja.

S trditvijo, da so k zmanjševanju njihovih predsodkov in stereotipov pripomogli mentorji za študijsko prakso na Fakulteti za socialno delo, se sploh ne strinja 8 (8 %) študentov, 10 (10 %) se jih ne strinja, 31 (30 %) študentov pa se s to trditvijo niti strinja niti ne strinja. Največji delež študentov 41 (40 %) se jih s to trditvijo strinja, 13 (13 %) pa je takih študentov, ki se s to trditvijo popolnoma strinja.

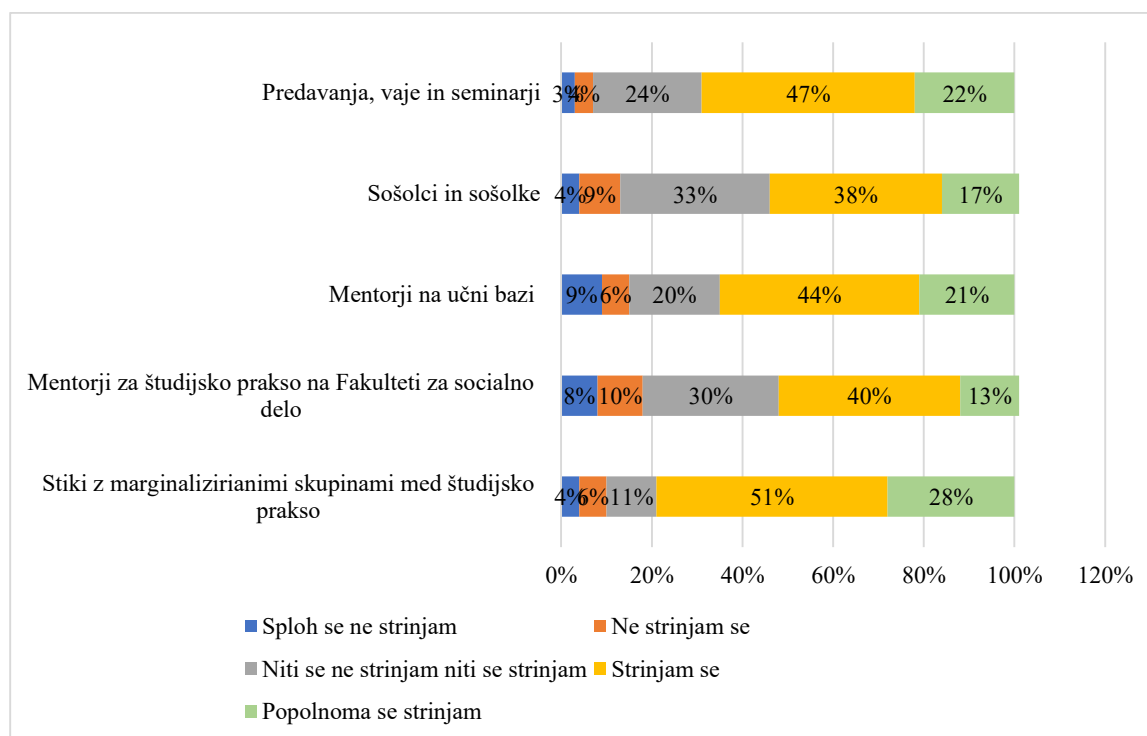
Med študenti, ki so odgovorili na vprašalnik, je 9 (9 %) takih, ki se sploh ne strinja s trditvijo, da so k zmanjševanju njihovih predsodkov in stereotipov pripomogli mentorji na učni bazi.

6 (6 %) študentov se s to trditvijo ne strinja, 21 (20 %) pa je takih, ki se s to trditvijo niti strinja niti ne strinja. Med tistimi, ki se s to trditvijo strinjajo, je 45 (44 %) študentov, medtem ko se jih s to trditvijo popolnoma strinja 22 (21 %) študentov.

S trditvijo, da so k zmanjševanju njihovih predsodkov in stereotipov pripomogli sošolci in sošolke, se sploh ne strinjajo 4 (4 %) študenti, 9 (9 %) je takih, ki se s trditvijo ne strinjajo, 34 (33 %) študentov pa je takih, ki se s trditvijo niti strinja niti ne strinja. Največji delež študentov 39 (38 %) se jih s to trditvijo strinja, 17 (17 %) študentov pa je takih, ki se s trditvijo popolnoma strinjajo.

Predavanja, vaje in seminarji na Fakulteti za socialno delo 3 (3 %) študentom sploh niso pripomogli k njihovem zmanjševanju predsodkov in stereotipov. Prav tako se s to trditvijo, da so k njihovem zmanjševanju predsodkov in stereotipov pripomogla predavanja, vaje in seminarji na Fakulteti za socialno delo, ne strinjajo 4 (4 %) študenti, medtem ko se jih s to trditvijo niti strinja niti ne strinja 25 (24 %) študentov. Največji delež študentov 48 (47 %) se jih s to trditvijo strinja, 23 (22 %) študentov pa je takih, ki se s to trditvijo strinja popolnoma.

Graf 4.11: Porazdelitev študentov glede na sestavine študijskega procesa, ki so pripomogle k zmanjševanju predsodkov in stereotipov

4.5 Preverjanje hipotez

Hipoteza 1: Več predsodkov in stereotipov študentov se odraža na mnenju kot pa na njihovih aktivnostih.

Na podlagi pridobljenih podatkov lahko prvo hipotezo ovržem, saj je predsodke in stereotipe na mnenju izkazalo 49 (47,57 %) študentov, na aktivnostih pa je predsodke in stereotipe izkazalo 73 (70,87 %) študentov.

Hipoteza 2: Študentke in študenti višjih letnikov imajo manj predsodkov in stereotipov na mnenju kot študentke in študenti nižjih letnikov.

Drugo hipotezo lahko potrdim, saj je na podlagi pridobljenih podatkov razvidno, da ima predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin 71,43 % študentk in študentov nižjih letnikov, medtem ko ima predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin 28,57 % višjih letnikov.

Hipoteza 3: Študentje so se z marginaliziranimi skupinami srečevali včasih, pogostost stikov pa je povezana z njihovo pripravljenostjo na sodelovanje.

Tudi tretjo hipotezo lahko v celoti potrdim, saj je na podlagi podatkov razvidno, da je kar 72,82 % vprašanih študentov imelo srednje pogoste stike (včasih) z marginaliziranimi skupinami. 25,24 % študentov z marginaliziranimi skupinami nikoli ni imelo stika, le 1,94 % študentov pa je imelo z njimi pogoste ali zelo pogoste stike. Pearsonov koeficient korelacije pa je pokazal, da med spremenljivkama pogostost stika z marginaliziranimi skupinami v času prakse in pripravljenost sodelovanja v socialno-delovnem odnosu obstaja nizka pozitivna povezanost ($r_{xy} = 0,27$). To pomeni, da več, kot so študenti imeli stika z marginaliziranimi skupinami v času prakse, bolj so pripravljeni sodelovati z njimi v socialno-delovnem odnosu.

Hipoteza 4: Tisti študentje, ki so izkazali predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin, so imeli z njimi stike redko.

Četrto hipotezo lahko ovržem, saj pridobljeni podatki kažejo na to, da večina študentov, ki je izkazala predsodke in stereotipe, z njimi nikoli ni imela stika.

46,94 % študentov nikoli ni imelo stikov z marginaliziranimi skupinami, 22,45 % študentov je z njimi imelo stike redko, 26,09 % študentov pa so stike z njimi imeli včasih. Pogoste stike z marginaliziranimi skupinami, do katerih so izkazali predsodke in stereotipe, je imelo 8,16 % študentov, zelo pogoste pa 10,20 % študentov.

Hipoteza 5: Študentkam in študentom so pri zmanjševanju predsodkov in stereotipov najbolj pripomogli stiki z njimi med študijsko prakso.

Peto hipotezo lahko na podlagi pridobljenih podatkov potrdim, saj je 51 % študentov pritrdilo, da so k zmanjševanju njihovih predsodkov in stereotipov pripomogli stiki z marginaliziranimi skupinami med študijsko prakso.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

V raziskavi so sodelovali 103 študenti, od tega je bilo 94 oseb ženskega spola, 8 oseb moškega spola in 1 oseba, ki se je opredelila kot nebinarna. Velika večina sodelujočih oseb je bila ženskega spola, kar niti ni presenetljivo, saj je bilo po podatkih Euroštudenta (Gril, Bijuklič, Autor, 2018, str. 13) v študijsko leto 2015/16 v univerzitetni program vpisanih 39,9 % študentov in 60,1 % študentk, kar kaže na to, da na univerzitetnih programih prevladujejo študentke. Prav tako je več žensk kot moških študiralo na področju izobraževalnih ved (89 % žensk) in zdravstva ter sociale (77 % žensk) (Gril, Bijuklič, Autor, 2018, str. 15). Ti podatki pravzaprav zrcalijo sliko razmerja moških in žensk na Fakulteti za socialno delo, saj je večina vseh študentov ženskega spola. V mojo raziskavo so bili vključeni študenti dodiplomskega študija od prvega do četrtega letnika. V prvem letniku je sodelovalo 22 študentov, iz drugega letnika 24 študentov, iz tretjega letnika 20 študentov in iz četrtega letnika je sodelovalo 37 študentov. Skupno je v raziskavi sodelovalo 46 študentov nižjih letnikov in 57 študentov višjih letnikov. Na podlagi pridobljenih podatkov sklepam, da je največji delež sodelujočih v 4. letniku, ker gre za moje sošolce, ki jih poznam in sem lahko vplivala na to, da so številčneje sodelovali v raziskavi.

V nadaljevanju bom razpravo vodila skozi pet raziskovalnih vprašanj, na katera sem želela odgovoriti v okviru diplomskega dela. Raziskovalna vprašanja, ki sem si jih postavila,, so: ali se predsodki in stereotipi študentov do marginaliziranih skupin večkrat odražajo na mnenju kot pa na aktivnostih, ali imajo študentke in študenti višjih letnikov manj predsodkov in stereotipov na mnenju kot študentke in študenti nižjih letnikov, kako pogosto so se študenti srečevali z marginaliziranimi skupinami in ali je pogostost stikov povezana z večjo pripravljenostjo sodelovanja študentov z njimi, kako pogosto so tisti študenti, ki so izkazali predsodke in stereotipe na mnenju, imeli stike s temi marginaliziranimi skupinami in pa katera sestavina študijskega procesa je v preteklosti pripomogla k zmanjševanju predsodkov in stereotipov študentov.

5.1 Predsodki in stereotipi študentov, ki se izražajo na mnenju in aktivnostih

Z raziskavo sem ugotovila, da so študenti vseh štirih letnikov izkazali predsodke in stereotipe na mnenju do Romov, migrantov, pripadnikov drugih narodnosti, muslimanov, brezdomcev

in odvisnikov. Kar pa me je presenetilo, je to, da do istospolno usmerjenih oseb in ljudi s težavami v duševnem zdravju predsodkov in stereotipov na mnenju ni izkazal nihče. Predvidevam, da študenti do teh marginaliziranih skupin niso izkazali predsodkov in stereotipov, ker so tudi sami del teh skupnosti. Prav tako predvidevam, da so s pripadniki teh marginaliziranih skupin imeli več stikov kot z ostalimi skupinami, kar bi lahko prispevalo k temu, da do njih niso izkazali predsodkov in stereotipov. Daleč največ predsodkov in stereotipov so študenti v 1. letniku izkazali do Romov (36,36 %), v primerjavi z drugimi letniki, kjer so največ predsodkov in stereotipov izkazali do odvisnikov (25 %). Tudi med študenti 3. letnika je zaznati največ predsodkov in stereotipov do Romov (20 %), v primerjavi s 4. letniki, kjer so izkazani predsodki in stereotipi skoraj neznatni. Kot ugotavljajo tudi Urh (2006, str. 41) in Zaviršek ter Škerjanc (2000, str. 403), so Romi še vedno med najbolj socialno izključenimi in diskriminiranimi skupinami. Kot poroča raziskava EU-MIDIS II (2018, str. 11), se Romi srečujejo z nesprejemljivimi stopnjami diskriminacije v svojem vsakdanjem življenju in se soočajo s številnimi preprekami. Kar 41 % Romov je poročalo o diskriminaciji, ki so je bili deležni v zadnjih petih letih, največkrat pa so bili diskriminirani pri uporabi javnih ali zasebnih storitev (19 %) ter pri iskanju zaposlitve (16 %). Prav tako Hribar (2007, str. 9) opozarja, da so Romi ujeti v začaran krog revščine, odvisnosti in socialne izključenosti, kar pa je povezano z diskriminacijo na najrazličnejših področjih. Ta področja zajemajo predvsem diskriminacijo pri dostopu do zdravstvenega varstva, zaposlovanja, izobraževanja in družbeno ohranjanje slabih življenjskih pogojev Romov.

Rezultati te raziskave so v nekolikšnem navzkrižju z nekaterimi drugimi na področju predsodkov in stereotipov. Kot omenjeno že zgoraj, predsodkov in stereotipov na mnenju do oseb s težavami v duševnem zdravju od študentov ni izkazal nihče. Nasprotno s to ugotovitvijo pa Mulej Repinc (2011, str. 14) v diplomskem delu z naslovom Predsodki o psihiatričnih bolnišnicah ugotavlja, da so predsodki o ljudeh z duševnimi motnjami precej razširjeni. Ti predsodki so tudi izjemno močni in težko premostljivi. Prav tako nasprotno z mojimi ugotovitvami Židanik, Pastirk in Mrzlekar-Svetel (2007, str. 11) v svoji raziskavi poročajo o stigmatizaciji psihiatričnih bolnikov in negativnih socialnih predstavah ter predsodkih, ki so jih deležni. To še najbolj velja za osebe, ki imajo težave z alkoholizmom, podobno pa ugotavlja tudi Kuklec (2010, str. 195), ki v strokovnem članku pojasnjuje, da je stigmatizacija pacientov, odvisnih od alkohola, večja od pacientov s shizofrenijo in z levkemijo. Prav tako v nasprotju z mojo ugotovitvijo, da predsodkov in stereotipov do

istospolno usmerjenih oseb od študentov na mnenju ni izkazal nihče, Kuhar in Švab (2014, str. 12–15) v svoji raziskavi, ki je v prvem delu kvantitativna, v drugem delu pa kvalitativna, poročata, da se istospolno usmerjeni posamezniki še vedno soočajo z diskriminacijo na različnih področjih in v različnih okoljih. Skoraj 30 % vprašanih je poročalo o diskriminaciji v času šolanja, 12 % jih je poročalo o diskriminaciji na delovnem mestu, 18 % vprašanih pa je poročalo o diskriminaciji na drugih področjih. Ti podatki kažejo prav to, da predsodki in stereotipi o istospolno usmerjenih posameznikih vodijo v diskriminacijo. Prav tako pa podatki zgornjih raziskav kažejo, da so predsodki in stereotipi razširjeni tudi do ljudi s težavami v duševnem zdravju in istospolno usmerjenih posameznikov. Iz tega lahko sklepam tudi to, da so predsodki in stereotipi do teh pripadnikov bolj prikriti in se kažejo na drugačne načine in niso neposredni. Zanimiva je tudi ugotovitev, da so med vsemi štirimi letniki le študenti 2. letnika izkazali predsodke in stereotipe na mnenju do pripadnikov drugih narodnosti (4, 17 %). Zakaj je prišlo do takega razkoraka pri tej marginalizirani skupini, lahko samo ugibam, predvidevam pa, da so študenti z njimi imeli več negativnih izkušenj, kar se je posledično pokazalo v moji raziskavi.

S pomočjo vprašanja o aktivnostih študentov z marginaliziranimi skupinami v zasebnem življenju sem ugotovila, da so nekateri študenti bolj nagnjeni k sodelovanju z določenimi skupinami kot z drugimi. Podatki kažejo na to, da 19,42 % študentov v zasebnem življenju ne bi želelo sodelovati s petimi od navedenih osmih skupin, 13,59 % študentov ne bi želelo sodelovati s šestimi marginaliziranimi skupinami in 16,50 % študentov ne bi želelo sodelovati s sedmimi od osmih marginaliziranih skupin. Predvidevam, da rezultati kažejo predvsem na to, da so študenti imeli z nekaterimi marginaliziranimi skupinami več stika in jih favorizirajo v primerjavi z drugimi skupinami. Predvidevam tudi to, da ne bi želeli sodelovati z nekaterimi od navedenih skupin, ker so spoznali način dela z določeno skupino in njihov življenjski svet, posledično pa niso pripravljeni na stike z drugimi skupinami. Ti podatki se sicer nanašajo na aktivnosti, namen pa je bil ugotavljati predvsem, kaj študentje bi ali ne bi z določeno marginalizirano skupino skupaj počeli, predvsem v prostem času. Iz podatkov lahko sklepam, da imajo torej študenti predsodke in stereotipe do določenih skupin in se jih raje izogibajo kot pa obratno.

Pri primerjavi podatkov sem ugotovila tudi to, da je več študentov, ki so izkazali predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin na aktivnostih (70,87 %) kot pa na mnenju (47,57 %).

5.2 Predsodki in stereotipi glede na nižji in višji letnik študentov

Do marginaliziranih skupin je v obliki mnenja izkazalo predsodke in stereotipe 49 (47,57 %) študentov, od tega je bilo 35 (76,09 %) študentov nižjih letnikov in 14 (24,56 %) študentov višjih letnikov. Ta razkorak med študenti nižjih in višjih letnikov pripisujem predvsem daljšemu časovnemu izobraževanju višjih letnikov, predmetniku, skozi katerega so lahko spoznavali različne marginalizirane skupine, aktivno sodelovali v mnogih projektih in nenazadnje tudi dalj časa opravljali študijsko prakso. Na te načine so se lahko soočili s pripadniki različnih skupin, s katerimi delamo v socialnem delu, in tako spoznavali njihov življenjski svet in nenazadnje svoje predsodke in stereotipe soočili v neposrednih stikih z njimi.

5.3 Stiki z marginaliziranimi skupinami in pripravljenost študentov na sodelovanje z njimi

S pomočjo raziskave sem ugotovila, da nihče od študentov ni tak, ki nikoli ne bi imel stika z marginaliziranimi skupinami. 25,24 % študentov je z marginaliziranimi skupinami imelo redke stike, 54,37 % študentov pa je imelo z marginaliziranimi skupinami stike včasih. Pogoste stike z marginaliziranimi skupinami je imelo 20,39 % študentov. Prav tako pa nihče od študentov z marginaliziranimi skupinami ni imel zelo pogostih stikov. Predvidevam, da je višji odstotek pri stikih »včasih«, ker sem v raziskavi spraševala o stikih študentov z marginaliziranimi skupinami v času študijske prakse. Ker so sodelovali vsi študenti dodiplomskega študij pa je pričakovano, da nekateri še niso imeli možnosti stopiti v stik z vsemi navedenimi skupinami, ali pa morda niso želeli, saj so si, kot predvidevam, učno bazo in opravljanje prakse izbrali na podlagi lastnih preferenc.

V svojem diplomskem delu sem raziskovala tudi pripravljenost študentov na sodelovanje v socialno-delovnem odnosu. Pridobljeni podatki v raziskavi kažejo, s kom so študenti bolj pripravljeni sodelovati in s kom ne. Podatki kažejo na to, da so med tistimi skupinami, s katerimi študentje ne bi želeli sodelovati v socialno-delovnem odnosu, Romi, migranti, muslimani, brezdomci, odvisniki in ljudje s težavami v duševnem zdravju. S temi skupinami ne bi želelo sodelovati do pet študentov. Nihče od študentov pa ni nakazal, da ne bi sodeloval z istospolno usmerjenimi ali pripadniki drugih narodnosti. Prav tako so študenti izkazali, s kom bi sodelovali v socialno-delovnem odnosu. Izbrali so prav vse skupine, ki pa si glede

na število študentov, ki bi zelo verjetno sodelovali z njimi, sledijo po vrstnem redu: odvisniki, brezdomci, Romi, migranti, ljudje s težavami v duševnem zdravju, muslimani, pripadniki drugih narodnosti in istospolno usmerjeni. Iz raziskave sodeč bi največ študentov (83 %) zelo verjetno sodelovalo v socialno-delovnem odnosu z istospolno usmerjenimi, najmanj (5 %) pa z odvisniki. To me niti ne preseneča, glede na predhodne ugotovitve te raziskave, saj od študentov nihče ni izkazal predsodkov in stereotipov na mnenju do istospolno usmerjenih oseb, medtem ko je bila skupina odvisnikov ena od tistih, do katerih so študenti izkazali največ predsodkov in stereotipov. Iz tega sklepam, da je študentom mnogo bolj blizu delo z istospolno usmerjenimi posamezniki kot pa z odvisniki, saj menim, da je tudi podoba istospolno usmerjenih oseb v družbi bolj sprejeta v primerjavi z odvisniki. Hkrati tudi menim, da je družba manj obsojajoča do tistih, ki delajo z istospolno usmerjenimi, kot pa z odvisniki.

S pomočjo raziskave pa sem ugotavljala tudi povezavo med pogostostjo stikov z marginaliziranimi skupinami v času prakse in pripravljenostjo študentov na sodelovanje z njimi v socialno-delovnem odnosu. Pridobljeni podatki so pokazali, da obstaja nizka pozitivna povezanost med pogostostjo stikov študentov z marginaliziranimi skupinami in pripravljenostjo sodelovanja v socialno-delovnem odnosu. To pa pomeni, da več, kot so študenti imeli stika z marginaliziranimi skupinami med prakso, bolj so pripravljeni sodelovati z njimi. Iz tega sklepam, da so se študenti lahko v neposrednih stikih s pripadniki marginaliziranih skupin soočili z lastnimi predsodki in stereotipi, diskriminacijo in rasizmom ter spoznavali uporabnike, njihove zgodbe in življenjske svetove, kar je lahko pripomoglo k zmanjšanju predsodkov in stereotipov in pripomoglo k njihovi večji pripravljenosti na sodelovanje z marginaliziranimi skupinami. O tem govori tudi hipoteza stika, ki pravi, da lahko dosežemo zmanjšanje predsodkov med dvema skupinama, če med njima povečamo število stikov in prijateljskih vezi. Boljše poznavanje življenjskega sveta in resničnih problemov obeh skupin bi lahko privedlo do bolj racionalnih stališč do pripadnikov drugih skupin (Sheriff, kot navedeno v Ule, 2004, str. 192).

5.4 Stiki študentov, ki so izkazali predsodke in stereotipe na mnenju z marginaliziranimi skupinami

Podatki raziskave so, kot že omenjeno, pokazali, da je predsodke in stereotipe do marginaliziranih skupin na mnenju izkazalo 49 (47,57 %) študentov. Med temi študenti

večina nikoli ni imela stika z njimi (46,94 %), le 5 (10,20 %) študentov je takih, ki so izkazali predsodke in stereotipe in so imeli zelo pogoste stike z njimi. Iz teh podatkov lahko predvidevam, da večina predsodkov in stereotipov študentov ne izhaja iz neposrednih stikov s pripadniki določenih skupin, pač pa se uveljavljajo na splošnih sodbah, ki veljajo v sodobnih družbah in so zelo trdovratni in težko spremenljivi. Predvidevam tudi, da predsodki in stereotipi do določenih skupin izhajajo iz družine in okolja, kjer smo odraščali, družbe, v kateri smo snovali svoje identitete, pa tudi iz medijev, ki pravzaprav zelo vplivajo na naše predstave o svetu. Res pa je, da je peščica študentov navajala predsodke in stereotipe o marginaliziranih skupinah in obenem imela pogoste stike z njimi. Samo ugibam lahko, kaj je okrepilo njihove predstave in mnenja o teh marginaliziranih skupinah in zakaj se predsodki in stereotipi niso omilili. Predvidevam, da so ti študenti imeli negativne izkušnje s pripadniki marginaliziranih skupin, kar je okrepilo njihova mnenja, hkrati pa menim, da imamo lahko negativne izkušnje s pripadnikom katerekoli družbene skupine, ki posledično vplivajo na naše predstave o drugih ljudeh te iste skupine.

5.5 Sestavine študijskega procesa, ki so pripomogle k zmanjševanju predsodkov in stereotipov

V svojem diplomskem delu sem v okviru zadnjega raziskovalnega vprašanja raziskovala tudi, katere sestavine študijskega procesa so študentom pripomogle pri zmanjševanju njihovih predsodkov in stereotipov. Ugotovitve kažejo predvsem na to, da je k zmanjševanju pripomogla predvsem študijska praksa (51 %), najmanj pa mentorji na učni bazi (9 %). Tudi Mesec in Jurček (2020, str. 165–169) ugotavljata podobno, da študenti dajejo večji pomen znanju in kompetencam, ki jih pridobijo v okviru praktičnega dela izobraževanja, in izkušnjam, ki jih pridobijo na učni bazi. S praktičnim znanjem, ki ga pridobijo študenti prve stopnje, je zadovoljnih ali zelo zadovoljnih 59,7 % študentov, nezadovoljnih ali zelo nezadovoljnih pa 10,5 % študentov (Černivec, 2015, str. 224), kar ponovno pokaže na to, da študenti na praksi pridobijo mnogo izkušenj in so vključeni v številne primere dobrih praks, kar prav tako pripomore k zmanjševanju njihovih predsodkov in stereotipov.

6 PREDLOGI

Kljub temu, da je izobraževanje in praktično usposabljanje v izobraževanju za socialno delo dobro zastavljeno in naslavlja številne aktualne teme, jih problematizira, o njih ozavešča in študente spodbuja h kritičnemu presojanju, bi vendarle predlagala nekaj predlogov, ki se mi zdijo koristni in ki bi lahko študentom pomagali pri soočanju s predsodki in stereotipi.

Pomembno se mi zdi to, da bi v čas študija lahko študentje odprto govorili o svojih zadržkih, pomislekih, negativnih izkušnjah, mnenjih in občutkih do posameznih marginaliziranih skupin, s katerimi se srečujejo v času prakse, pa tudi zunaj nje. To se mi zdi zelo pomembno, saj je lahko to eden izmed korakov in ukrepov pri prepoznavanju in soočanju z lastnimi predsodki in stereotipi do marginaliziranih skupin.

Pomembno se mi zdi, da bi več časa v sklopu predavanj namenili naslavljanju tem o posameznih marginaliziranih skupinah (npr. Romi), kjer bi študenti lahko spoznavali življenjski svet pripadnikov teh skupin, njihovo zgodovino, kulturo, način življenja in ovire, s katerimi se soočajo. Smiselno bi bilo več časa nameniti temam, kot so etničnost, rasa, kultura, razizem, pravičnosti in diskriminacija, saj se mi zdi izrednega pomena, s kakšnimi stališči in izkušnjami diplomantke in diplomanti socialnega dela odhajajo in kakšen odnos imajo do pripadnikov določenih marginaliziranih skupin in še pomembneje, kako bodo delali s pripadniki teh marginaliziranih skupin.

Znotraj manjših skupin bi bilo smiselno uvesti delavnice, kjer bi lahko študenti ozavestili predsodke in stereotipe, ki jih imajo do določenih marginaliziranih skupin in jih znotraj teh vej intenzivneje naslavljali in kar se mi zdi izrednega pomena, da bi se naučili, kako delati s pripadniki določene marginalizirane skupine, kljub predsodkom in stereotipom, ki jih študent ima.

Bistvenega pomena se mi zdijo stiki z marginaliziranimi skupinami, zato bi bilo smiselno znotraj manjših skupin načrtovati delavnice skupaj s pripadniki teh skupin, kjer bi študenti lahko osebno spoznali to osebo, ji postavljali odprta vprašanja in pomisleke, lahko bi spoznali kulturo, način življenja, prepreke, potrebe in druge pomembne okoliščine, ki so pravzaprav pomembne tudi za socialne delavce, ki delajo s pripadniki teh skupin in ki jih morajo poznati, da skupaj z uporabniki lahko soustvarjajo rešitve.

Eden od ključnih ukrepov in predlogov pa se mi zdi spodbujanje mentorjev na učnih bazah, kjer se študenti resnično srečujejo s temi skupinami, da bi naslavljali te teme in študente ne bi pustili ravnodušne v okoliščinah, ki bi njihove predsodke in stereotipe samo še podkrepile.

7 UPORABLJENA LITERATURA

- Agencija Evropske unije za temeljne pravice. (2018). *Druga raziskava o manjšinah in diskriminaciji v Evropski uniji: muslimani: izbrani rezultati*. Pridobljeno 2. 6. 2022 s <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/773d44e7-9ce4-11e7-b92d-01aa75ed71a1/language-sl/format-PDF/source-258761962>
- Babšek, B. (2009). *Osnove psihologije: skrivnosti sveta v nas*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Čačinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2019). *Socialno delo z družino: soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Černivec, D. (2015). Samoocena usposobljenosti študentk in študentov Fakultete za socialno delo. *Socialno delo*, 54(3–4), 221–232.
- Društvo za nenasilno komunikacijo. (2022). *Kaj je nasilje*. Pridobljeno 27. 5. 2022 s <https://www.drustvo-dnk.si/o-nasilju/kaj-je-nasilje.html>.
- Eurobarometer. (2015). *Discrimination in the European Union*. Pridobljeno 2. 6. 2022 s <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2077>.
- Flaker, V. (2012). *Direktno socialno delo*. Ljubljana: Založba/* cf.
- Gril, A., Bijuklič, I., & Autor, S. (2018). *Evroštudent VI 2016-2018: Socialni in ekonomski pogoji življenja študentov v Evropi. Nacionalno poročilo – Slovenija*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno 14. 6. 2022 s https://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EVROSTUDENT_VI_Porocilo_SLO.pdf
- Henriques, J., Hollway, W., Urwin, C., Venn, C., & Walkerdine, V. (1984). Socialna psihologija in politika rasizma. V M. Nastran-Ule (ur.), *Predsodki in diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije* (str. 95–125). Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Hribar, M. (2007). *Kritična diskurzivna analiza poročanja o Romih v Grosupljem* (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
- Humljan Urh, Š. (2013). *Kulturno kompetentno socialno delo: etnična občutljivost in antirasistična perspektiva v socialnem delu za učinkovito delo s pripadniki etničnih manjšin in za učinkovito delo v večkulturnem okolju*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

- Jalušič, V. (2015). Rasizem, ideologija in sovraštvo. *Časopis za kritiko znanosti*, 43(260), 28–43.
- Kogovšek, N., & Petković, B. (2007). *O diskriminaciji: priročnik za novinarke in novinarje*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
- Kuhar, R. (2009). *Na križiščih diskriminacije: večplastna in intersekcijska diskriminacija*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Kuhar, R., & Švab, A. (2014). *Raziskava o pravni podinformiranosti LGBT skupnosti in vsakdanjem življenju gejev in lezbijk: Raziskovalno poročilo*. Pridobljeno 21. 6. 2022 s https://legebitra.si/wp-content/uploads/2016/01/RAZISKOVALNO_POROCILO_socio_loska_raziskava.pdf
- Kuhar, R., & Švab, A. (2021). Nasilje nad lezbijkami in geji v Sloveniji: Primerjava podatkov iz raziskav 2003-2004 in 2014-2015. *Časopis za kritiko znanosti*, (275), 11–29.
- Kuklec, V. (2010). *Stigmatizacija pacientov z različnimi diagnozami s strani zaposlenih v zdravstveni negi*. Pridobljeno 15. 6. 2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-1TWIC9OV/fd77e30a-3d4e-44ce-9b89-d989567bc1a7/PDF>
- Leskošek, V. (2005). *MI in oni: nestrpnost na Slovenskem*. Pridobljeno 17. 5. 2022 s https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/zbornik_JKN/ZBORNIK.pdf
- Mesec, B. (2009). *Kvalitativna metodologija, akcijsko in evalvacijsko raziskovanje: Arhiv dr. Blaža Meseca*. Pridobljeno 21. 6. 2022 s <https://sites.google.com/site/kvalitativnametodologija/metodologija-i/skripta-i>
- Mesec, B., & Jurček A. (2020). *Zgodovina in razvoj kompetenc v izobraževanju za socialno delo v Sloveniji*. Pridobljeno 1. 6. 2022 s https://www.revija-socialnodelo.si/mma/3_mesec_jurcek.pdf/2020092413173072
- Milošević Arnold, V., & Postrak, M. (2003). *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2016). *Zakon o varstvu pred diskriminacijo (2015-2611-0046)*. Pridobljeno 18. 5. 2022 s [http://vrs-3.vlada.si/MANDAT14/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/6d794906876dfbe3c1257f5b004a9f6b/\\$FILE/VG-ZVD.pdf](http://vrs-3.vlada.si/MANDAT14/VLADNAGRADIVA.NSF/18a6b9887c33a0bdc12570e50034eb54/6d794906876dfbe3c1257f5b004a9f6b/$FILE/VG-ZVD.pdf)

- Mulej Repinc, M. (2011). *Predsodki o psihiatričnih bolnišnicah* (Diplomsko delo). B&B, Višja strokovna šola, Kranj.
- Munc, M. (2010). *Nemoč nasilja*. Maribor: De vesta
- Musek, J. (1994). *Psihološki portret Slovencev*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Napolitano, F., Gualdieri, L., Santagati, G., & Angelillo, I. F. (2018). *Violence Experience among Immigrants and Refugees: A Cross-Sectional Study in Italy*. Pridobljeno 2. 6. 2022 s <https://www.hindawi.com/journals/bmri/2018/7949483>
- Nastran Ule, M (1994). *Temelji socialne psihologije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Nastran Ule, M. (1999). *Predsodki in diskriminacije: izbrane socialno-psihološke študije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče
- O' Donnell, P., Tierney, E., O' Carroll, A., Nurse, D., & MacFarlane, A. (2016). *Exploring levers and barriers to accessing primary care for marginalised groups and identifying their priorities for primary care provision: a participatory learning and action research study*. Pridobljeno 28. 5. 2022 s <https://equityhealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12939-016-0487-5>
- Oakes, P. J., Haslam, S. A., & Turner, J. C. (1994). *Stereotyping and social reality*. Oxford; Cambridge: Blackwell.
- Pajnik, M. (2003). Poročanje medijev o marginaliziranih skupinah. *Socialno delo*, 42(2), 87–94).
- Palomares, S. (2001). *Spodbujanje strpnosti in spoštovanja drugačnosti*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.
- Pristovšek, J. (2019). *Strukturni rasizem, teorija in oblasti*. Ljubljana: Sophia.
- Rose, A. (1951). *The roots of prejudice*. Paris: UNESCO.
- Smedley, A. (2021). *Racism*. Encyclopedia Britannica. Pridobljeno 29. 5. 2022 s <https://www.britannica.com/topic/racism>.
- Smole, A., & Vršnik Perše, T. (2018). Razredniki in vključevanje marginaliziranih skupin učencev v oddelčno skupnost. *Revija za elementarno izobraževanje*, 11(3), 233–250.

Strojan, T. (2005). Protidiskriminacijska zakonodja in njeno izvajanje v Sloveniji. V M. Bošnjak, M. Cerar, A. Kmecl, N. Kogovšek, T. Kuzmanič, T. Strojan, & D. Zagorac (ur.), *Enakost in diskriminacija: sodobni izzivi za pravosodje* (str. 99–127). Ljubljana: Mirovni inštitut.

Šabec, K. (2006). *Homo europeus: nacionalni stereotipi in kulturna identiteta Evrope*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Toš, N. (ur.). (2021). *Vrednote v prehodu IV. Slovensko javno mnenje 2004–2009*. Pridobljeno 2. 6. 2022 s <https://www.cjm.si/wp-content/uploads/2021/10/VREDNOTE-4-WEB.pdf>

Trbanc, M., Boškič, R., Kobal, B., & Rihter, L. (2003). *Socialna in ekonomska vključenost ranljivih skupin v Sloveniji – možni ukrepi za dvig zaposljivosti najbolj ranljivih kategorij težje zaposljivih in neaktivih oseb*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, M. (2004). *Socialna psihologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, M. (2005). *Socialna psihologija*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, M. (2013). *Predsodki v sodobnih družbah znanja*. Pridobljeno 17. 5. 2022 s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-I37M5MO7/dab1132f-b41d-4157-b68c-e54622c266c4/PDF>

Urh, Š. (2006). *Socialna izključenost Romov v Beli krajini*. Pridobljeno 15. 6. 2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-UEKHM0FV/d719bc12-05f0-476e-b77a-4c29b28a4c28/PDF>

Urh, Š. (2007). Preseganje institucionalnega, kulturnega in osebnega rasizma v socialnem delu. *Socialno delo*, 46(4/5), 233–237.

Ustava Republike Slovenije (URS). (1991). Ur. l. RS 33/91-I.

Vegnuti, M. (1993). Marginalnost v stiku s centrom. *Anthropos*, 25(3/4), 238–252.

Wahler, E. A. (2012). *Identifying and Challenging Social Work Students' Biases*. Pridobljeno 29. 5. 2022 s https://static1.squarespace.com/static/5977deef8419c27557b25893/t/61b28df26a70e36e75697ccf/1639091699416/13_+Identifying+and+Challenging+Social+Work+Students+Biases.pdf.

Zagovornik načela enakosti. (b. d.). *Javnomnenjska raziskava o percepciji diskriminacije v Sloveniji, 2017*. Pridobljeno 18. 5. 2022 s <https://www.zagovornik.si/wp->

content/uploads/2019/09/Raziskovalno-poročilo-_Javnomnenjska-raziskava-Percepcija-diskriminacije-v-RS-2017.pdf

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (ZPND). (2008). Ur. l. RS 16/2008.

Zaman, J. (2010). *Promocija strpnosti kot način preseganja predsodkov in marginalizacije. Socialno delo letnik*, 49(2/3), 171–175.

Zaviršek, D. (1996). Vsakdanjost rasizmov. V A. Klemenc, M. Kokot, A. Lukšič, I. Lukšič, I. Pribac, M. Velikonja, D. Zadnikar, D. Zaviršek, & D. Zorc-Maver (ur.), *Vsakdanjost rasizmov* (str. 11–16). Ljubljana: Študentska organizacija Univerze; Študentska založba.

Zaviršek, D. (2005). Vloga služb socialnega varstva pri obravnavi nasilja nad ženskami in otroki. *Javna uprava*, 41(2–3), 553–572.

Zaviršek, D., & Škerjanc, J. (2000). Analiza položaja izključenih družbenih skupin v Sloveniji in predlogi za zmanjšanje njihove izključenosti v sistemu socialnega varstva: poročilo o raziskavi. Pridobljeno 15. 6. 2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-DAFZETPB/d236e70b-9a44-42a4-98fc-261193eb6c3c/PDF>

Žgavc, D. (2011). *Marginalne družbene skupine*. Ljubljana: Zavod IRC.

Židanik, M., Pastirk, S., & Mrzlekar-Svetel, D. (2007). *Socialne predstave o alkoholikih*. Pridobljeno 15. 6. 2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-CCWKVFLJ/5dc21ee5-39c5-48df-8702-45fcb6e81f35/PDF>

8 PRILOGE

8.1 Priloga A: Vprašalnik

Pozdravljeni,

sem Adrijana Kralj, študentka četrtega letnika Fakultete za socialno delo. Pišem diplomsko delo z naslovom *Predsodki in stereotipi študentk in študentov Fakultete za socialno delo v času dodiplomskega študija*. Za potrebe diplomskega dela bi prosila vse študente, ki so redno vpisani na Fakulteto za socialno delo v študijskem letu 2021/22, za pomoč pri zbiranju podatkov.

Anketa vsebuje vprašanja, ki se navezujejo na predsodke in stereotipe do določenih marginaliziranih skupin, srečevanje študentov z njimi v času študijske prakse in na pripravljenosti študentov do sodelovanja z njimi.

Anketa je anonimna, podatki pa bodo uporabljeni izključno za potrebe diplomskega dela. Za sodelovanje se vam že vnaprej zahvaljujem.

1. Spol: Ženski/Moški/Nebinarna oseba/Želim se opredeliti kot _____/Ne želim se opredeliti
2. Letnik študija: 1. letnik/2. letnik/3. letnik/4. letnik
3. Prosim, da za vsako od navedenih trditev označite, v kolikšni meri se strinjate z njo.

Romi:

	Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Romi namerno živijo na račun socialne države, namesto da bi poiskali delo.					
Romi ne cenijo izobrazbe.					
Romi se oblačijo v pisana oblačila in nosijo zlat nakit.					

4. Migranti:

	Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Migranti so manj izobraženi.					
Migranti povzročajo več kriminala.					
Migranti ogrožajo naše službe.					

5. Istospolno usmerjeni:

	Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Homoseksualnost je posledica nestabilnega družinskega življenja.					
Homoseksualni vzgajajo svoje otroke v homoseksualce.					
Vzroki za homoseksualnost so v porušenem hormonskem ravnesju.					

6. Pripadniki drugih narodnosti:

	Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Južnjaki so prepirljivi.					
Južnjaki so manj podjetni.					
Južnjaki so leni.					

7. Muslimani:

	Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Muslimani zatirajo ženske in jih silijo v podrejeno vlogo.					
Muslimanke so neizobražene in ne hodijo v službo.					
Muslimani so v večini teroristi.					

8. Brezdomci:

	Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Brezdomstvo je posledica napačnih odločitev.					
Brezdomci so zasvojenci ali alkoholiki.					
Brezdomci so nemotivirani in nenaklonjeni delu.					

9. Odvisniki od različnih substanc:

	Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Najpogosteje so alkoholiki moški srednjih let, ki imajo slab socioekonomski položaj.					
Zasvojeni ne delajo in nimajo redne zaposlitve.					
Drogo uporabljajo tisti, ki so delinkventni in imajo težave z vključevanjem v družbo.					

10. Ljudje s težavami v duševnem zdravju:

	Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Duševna bolezen je bolezen ljudi, ki so šibki.					
Ljudje s težavami v duševnem zdravju so nepredvidljivi.					
Ljudje s težavami v duševnem zdravju so bolj nasilni.					

11. Prosim, da za vsako navedeno situacijo označite eno skupino.

	Romi	Migranti	Istospolno usmerjeni	Pripadniki drugih narodnosti	Pripadniki verskih skupnosti	Brezdomci	Odvisniki	Ljudje s težavami v duševnem zdravju
Brez težav bi v javnosti spil/a kavo z ...								
Ne bi me motilo, če bi za soseda imel/a ...								
Na zadnji prost sedež v vlaku bi se usedel/la k ...								
Brez težav bi v prostem času na upravno enoto spremljal/a ...								
Prevoz do doma bi ponudil/a ...								
Da bi lahko poklical prijatelja, bi posodil/a telefon ...								

12. Prosim, da za vsako spodaj navedeno skupino označite, kako pogosto ste se z njo srečevali MED ŠTUDIJSKO PRAKSO, kjer nikoli pomeni, da se z njo v času prakse sploh niste srečali, zelo pogosto pa pomeni, da ste se s to skupino srečevali tedensko.

	Nikoli	Redko	Včasih	Pogosto	Zelo pogosto
Romi					
Migranti					
Istospolno usmerjeni					
Pripadniki drugih narodnosti					
Pripadniki verskih skupnosti					
Brezdomci					
Odvisniki					
Ljudje s težavami v duševnem zdravju					

13. Prosim, da za vsako navedeno skupino označite, ali bi bili pripravljeni z njo sodelovati v SOCIALNO-DELOVNEM odnosu.

	Zelo malo verjetno	Malo verjetno	Niti neverjetno niti verjetno	Verjetno	Zelo verjetno
Romi					
Migranti					
Istospolno usmerjeni					
Pripadniki drugih narodnosti					
Pripadniki verskih skupnosti					
Brezdomci					
Odvisniki					
Ljudje s težavami v duševnem zdravju					

14. Prosim, da za spodaj navedene trditve označite, v kolikšni meri se strinjate z njimi.

K zmanjševanju mojih predsodkov in stereotipov do marginaliziranih skupin so pripomogli:	Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam
Stiki z njimi med študijsko prakso					
Mentorji za študijsko prakso na FSD					
Mentorji na UB					
Sošolci/ke					
K zmanjševanju mojih predsodkov in stereotipov do marginaliziranih skupin so pripomogla predavanja, vaje in seminarji na FSD					

8.2 Priloga B: Tabele s podatki

Q1	Spol				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (Moški)	8	8 %	8 %	8 %
	2 (Ženski)	94	91 %	91 %	99 %
	3 (Nebinarna oseba)	1	1 %	1 %	100 %
	4 (Želim se opredeliti kot:)	0	0 %	0 %	100 %
	5 (Ne želim se opredeliti)	0	0 %	0 %	100 %
Veljavni	Skupaj	103	100 %	100 %	

Q1 4 text	Q1 (Želim se opredeliti kot:)				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa

Q2	Letnik študija:				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (1. letnik)	22	21 %	21 %	21 %
	2 (2. letnik)	24	23 %	23 %	45 %
	3 (3. letnik)	20	19 %	19 %	64 %
	4 (4. letnik)	37	36 %	36 %	100 %
Veljavni	Skupaj	103	100 %	100 %	
		Povprečje	2,7	Std. odklon	1,2

Q3	Prosim, da za vsako od navedenih trditev označite, v kolikšni meri se strinjate z njo.						
	Podvprašanja	Odgovori					
		Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam	Skupaj
Q3a	Romi namerno živijo na račun socialne države, namesto da bi poiskali delo.	17 17 %	37 36 %	36 35 %	11 11 %	2 2%	103 100 %
Q3b	Romi ne cenijo izobrazbe.	15 15%	29 28 %	29 28%	24 23 %	6 6%	103 100 %
Q3c	Romi se oblačijo v pisana oblačila in nosijo zlat nakit.	27 26 %	33 32 %	26 25 %	17 17 %	0 0%	103 100 %

Q4	Prosim, da za vsako od navedenih trditev označite, v kolikšni meri se strinjate z njo.						
	Podvprašanja	Odgovori					
		Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam	Skupaj
Q4a	Migranti so manj izobraženi.	46 45 %	36 35 %	16 16 %	5 5 %	0 0 %	103 100 %
Q4b	Migranti povzročajo več kriminala.	35 34 %	45 44 %	17 17 %	6 6 %	0 0 %	103 100 %
Q4c	Migranti ogrožajo naše službe.	51 50 %	42 41 %	8 8 %	1 1 %	1 1 %	103 100 %

Q5	Prosim, da za vsako od navedenih trditev označite, v kolikšni meri se strinjate z njo.						
	Podvprašanja	Odgovori					
		Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam	Skupaj
Q5a	Homoseksualnost je posledica nestabilnega družinskega življenja.	87 84 %	12 12 %	4 4 %	0 0 %	0 0 %	103 100 %
Q5b	Homoseksualni vzgajajo svoje otroke v homoseksualce.	91 88 %	9 9 %	3 3 %	0 0 %	0 0 %	103 100 %
Q5c	Vzorki za homoseksualnost so v porušenem hormonskem ravnovesju.	79 77 %	13 13 %	8 8 %	3 3 %	0 0 %	103 100 %

Q6	Prosim, da za vsako od navedenih trditev označite, v kolikšni meri se strinjate z njo.						
	Podvprašanja	Odgovori					
		Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam	Skupaj
Q6a	Južnjaki so prepirljivi.	27 26 %	34 33 %	23 22 %	18 17 %	1 1 %	103 100 %
Q6b	Južnjaki so manj podjetni.	52 50 %	41 40 %	10 10 %	0 0 %	0 0 %	103 100 %
Q6c	Južnjaki so leni.	54 52 %	44 43 %	5 5 %	0 0 %	0 0 %	103 100 %

Q7	Prosim, da za vsako od navedenih trditev označite, v kolikšni meri se strinjate z njo.						
	Podvprašanja	Odgovori					
		Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam	Skupaj
Q7a	Muslimani zatirajo ženske in jih silijo v podrejeno vlogo.	14 14 %	17 17 %	44 43 %	24 23 %	4 4 %	103 100 %
Q7b	Muslimanke so neizobražene in ne hodijo v službo.	36 35 %	39 38 %	23 22 %	5 5 %	0 0 %	103 100 %
Q7c	Muslimani so v večini teroristi.	76 74 %	22 21 %	5 5 %	0 0 %	0 0 %	103 100 %

Q8	Prosim, da za vsako od navedenih trditev označite, v kolikšni meri se strinjate z njo.						
	Podvprašanja	Odgovori					
		Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam	Skupaj
Q8a	Brezdomstvo je posledica napačnih odločitev.	18 17 %	27 26 %	44 43 %	12 12 %	2 2 %	103 100 %
Q8b	Brezdomci so zasvojeni ali alkoholiki.	25 24 %	33 32 %	32 31 %	12 12 %	1 1 %	103 100 %
Q8c	Brezdomci so nemotivirani in nenaklonjeni delu.	27 26 %	38 37 %	27 26 %	9 9 %	2 2 %	103 100 %

Q9	Prosim, da za vsako od navedenih trditev označite, v kolikšni meri se strinjate z njo.						
	Podvprašanja	Odgovori					
		Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam	Skupaj
Q9a	Najpogosteje so alkoholiki moški srednjih let, ki imajo slab socio-ekonomski položaj.	23 22 %	30 29 %	20 19 %	27 26 %	3 3 %	103 100 %
Q9b	Zasvojeni ne delajo in nimajo redne zaposlitve.	27 26 %	45 44 %	21 20 %	9 9 %	1 1 %	103 100 %
Q9c	Drogo uporabljajo tisti, ki so delinkventni in imajo težave z vključevanjem v družbo.	41 40 %	34 33 %	20 19 %	7 7 %	1 1 %	103 100 %

Q10	Prosim, da za vsako od navedenih trditev označite, v kolikšni meri se strinjate z njo.						
	Podvprašanja	Odgovori					
		Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam	Skupaj
Q10a	Duševna bolezen je bolezen ljudi, ki so šibki.	80 78 %	20 19 %	3 3 %	0 0 %	0 0 %	103 100 %
Q10b	Ljudje s težavami v duševnem zdravju so nepredvidljivi.	17 17 %	28 27 %	31 30 %	27 26 %	0 0 %	103 100 %
Q10c	Ljudje s težavami v duševnem zdravju so bolj nasilni.	47 46 %	37 36 %	19 18 %	0 0 %	0 0 %	103 100 %

Q11	Prosim, da za vsako navedeno situacijo označite eno skupino.									
	Podvprašanja	Odgovori								
		Romi	Migranti	Istospolno usmerjeni	Pripadniki drugih narodnosti	Muslimani	Brezdomci	Odvisniki	Ljudje s težavami v duševnem zdravju	Skupaj
Q11a	Brez težav bi v javnosti spil/a kavo z ...	3 3 %	6 6 %	63 61 %	15 15 %	6 6 %	1 1 %	2 2 %	7 7 %	103 100 %
Q11b	Ne bi me motilo, če bi za soseda imel/a ...	1 1 %	9 9 %	46 45 %	28 27 %	7 7 %	0 0 %	0 0 %	12 12 %	103 100 %
Q11c	Na zadnji prost sedež v vlaku bi se usedel/la k...	1 1 %	6 6 %	45 44 %	28 27 %	14 14 %	3 3 %	1 1 %	5 5 %	103 100 %
Q11d	Brez težav bi v prostem času na upravno enoto	14 14 %	16 16 %	17 17 %	18 17 %	12 12 %	11 11 %	1 1 %	14 14 %	103 100 %

Q11 Prosim, da za vsako navedeno situacijo označite eno skupino.										
	Podvprašanja	Odgovori								
		Romi	Migranti	Istospolno usmerjeni	Pripadniki drugih narodnosti	Muslimani	Brezdomci	Odvisniki	Ljudje s težavami v duševnem zdravju	Skupaj
	spremljal/a ...									
Q11e	Prevoz do doma bi ponudil/a	4 4 %	6 6 %	41 40 %	20 19 %	8 8 %	3 3 %	6 6 %	15 15 %	103 100%
Q11f	Da bi lahko poklical/a prijatelja, bi posodil/a telefon ...	5 5 %	12 12 %	36 35 %	16 16 %	8 8 %	11 11 %	2 2 %	13 13 %	103 100%

Q12 Prosim, da za vsako spodaj navedeno skupino označite, kako pogosto ste se z njo srečevali MED ŠTUDIJSKO PRAKSO, kjer redko pomeni, da ste se z njo v času študijske prakse srečali zgolj nekajkrat, zelo pogosto pa pomeni, da ste se s to skupino srečevali tedensko.							
	Podvprašanja	Odgovori					
		Nikoli	Redko	Včasih	Pogosto	Zelo pogosto	Skupaj
Q12a	Romi	56 54 %	24 23 %	7 7 %	10 10 %	6 6 %	103 100 %
Q12b	Migranti	43 42 %	26 25 %	21 20 %	8 8 %	5 5 %	103 100 %
Q12c	Istospolno usmerjeni	34 33 %	26 25 %	28 27 %	7 7 %	8 8 %	103 100 %
Q12d	Pripadniki drugih narodnosti	5 5 %	7 7 %	26 25 %	32 31 %	33 32 %	103 100 %
Q12e	Muslimani	24 23 %	21 20 %	24 23 %	17 17 %	17 17 %	103 100 %
Q12f	Brezdomci	65 63 %	14 14 %	9 9 %	7 7 %	8 8 %	103 100 %
Q12g	Odvisniki	43 42 %	20 19 %	16 16 %	14 14 %	10 10 %	103 100 %
Q12h	Ljudje s težavami v duševnem zdravju	12 12 %	19 18 %	23 22 %	23 22 %	26 25 %	103 100 %

Q13 Prosim, da za vsako navedeno skupino označite, ali bi bili pripravljeni z njo sodelovati v socialno-delovnem odnosu.							
	Podvprašanja	Odgovori					
		Zelo malo verjetno	Malo verjetno	Niti neverjetno niti verjetno	Verjetno	Zelo verjetno	Skupaj
Q13a	Romi	2 2 %	6 6 %	8 8 %	33 32 %	54 52 %	103 100 %
Q13b	Migranti	1 1 %	6 6 %	1 1 %	35 34 %	60 58 %	103 100 %
Q13c	Istospolno usmerjeni	0 0 %	0 0 %	1 1 %	16 16 %	86 83 %	103 100 %
Q13d	Pripadniki drugih narodnosti	0 0 %	0 0 %	3 3 %	21 20 %	79 77 %	103 100 %
Q13e	Muslimani	2 2 %	1 1 %	2 2 %	30 29 %	68 66 %	103 100 %
Q13f	Brezdomci	1 1 %	10 10 %	16 16 %	28 27 %	48 47 %	103 100 %
Q13g	Odvisniki	5 5 %	12 12 %	16 16 %	23 22 %	47 46 %	103 100 %

Q13	Prosim, da za vsako navedeno skupino označite, ali bi bili pripravljeni z njo sodelovati v socialno-delovnem odnosu.						
	Podvprašanja	Odgovori					
		Zelo malo verjetno	Malo verjetno	Niti neverjetno niti verjetno	Verjetno	Zelo verjetno	Skupaj
Q13h	Ljudje s težavami v duševnem zdravju	3 3%	2 2 %	10 10 %	23 22 %	65 63 %	103 100 %

Q15	K zmanjševanju mojih predsodkov in stereotipov do marginaliziranih skupin so pripomogli:						
	Podvprašanja	Odgovori					
		Sploh se ne strinjam	Ne strinjam se	Niti se ne strinjam niti se strinjam	Strinjam se	Popolnoma se strinjam	Skupaj
Q15a	Stiki z njimi med študijsko prakso	4 4 %	6 6 %	11 11 %	53 51 %	29 28 %	103 100 %
Q15b	Mentorji za študijsko prakso na FSD	8 8 %	10 10 %	31 30 %	41 40 %	13 13 %	103 100 %
Q15c	Mentorji na učni bazi	9 9 %	6 6 %	21 20 %	45 44 %	22 21 %	103 100 %
Q15d	Sošolci/ke	4 4 %	9 9 %	34 33 %	39 38 %	17 17 %	103 100 %
Q15e	Predavanja, vaje in seminarji na FSD	3 3 %	4 4 %	25 24 %	48 47 %	23 22 %	103 100 %